

F 568

4. em.

2001-06-12

Orvosi Könyvtáros

2001. 1.

*Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége- MOKSZ
Országos Egészségügyi Információs
Intézet és Könyvtár- Medinfo*

ORVOSI KÖNYVTÁROS

2001. 35. évfolyam 1. szám

Szerkesztőbizottsági tagok:

Balogh Margit, MOKSZ, Nemzetközi Pető Intézet Könyvtára
Beke Gabriella, Zala Megyei Kórház Orvosi Könyvtára
Erdeiné Töröcsik Katalin, Debreceni Megyei Kórház Könyvtára
Freisinger Jenő, Szent László Kórház Könyvtára
Gubenyák Gyula, MEDINFO
Dr. Kapronczay Károly, Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és
Levéltár
Kührmer Éva, Debreceni Egészségügyi Főiskola Könyvtára
Martos Veronika, PTOEC
Nagy Imréné, OPNI Szakkönyvtár
Süttő Gézáné, Chinoi Rt. Könyvtára
Veresné Dékány Mária, MTA Szegedi Biológiai Központ Könyvtára
Zimmermann Hedvig, MEDINFO

Főszerkesztő:

Szekeres Zsuzsanna

Lektor:

Dr. Pécsi Tibor

Szerkesztőség:

Országos Egészségügyi Információs Intézet és Könyvtár (MEDINFO)

1088 Budapest, Szentkirályi u. 21.

Szerkesztőségi titkár: Jakab Gyöngyi

Postacím: 1444 Budapest, Pf. 278.

Tel.: (06-1)338-4133, Fax: (06-1)266-9710

Internet: www.medinfo.hu

E-mail: medinfo@medinfo.hu

Felelős kiadó: Dr. Kincses Gyula

Nyomás: MEDINFO Sokszorosító Üzem

Felelős vezető: Selmeczi Nándor

Hirdetés: Borbás Ilona

Tel./fax: (06-1)266-0404

HU ISSN 0030-6010

Megjelenik 300 példányban

Orvosi Könyvtáros - az egészségügyi intézményekben működő könyvtárak szakembereinek kommunikációs és információs fóruma. A folyóiratot a Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége (MOKSZ) és az Országos Egészségügyi Információs Intézet és Könyvtár (MEDINFO) közösen adja ki. Megjelenik: negyedévente. A folyóirat önálló cikkeket, külföldi szakmai folyóiratok cikkeinek referátumát, közérdekű információkat közöl.

Tartalom

BEKÖSZÖNTŐ	3
NÉZŐPONT	
Az Országos Dokumentumellátási Rendszer kialakítása	4
<i>Szekeress Zsuzsanna</i>	
Könyvtárközi kölcsönzés egy orvosi egyetem könyvtárában	6
<i>Martos Veronika</i>	
Tapasztalatok és gondolatok a könyvtárközi kölcsönzésről a Zala Megyei Kórház Orvosi Könyvtárának gyakorlata alapján	8
<i>Schmidtne Farkas Mária</i>	
A könyvtárközi kölcsönzés múltja, szükségessége	11
<i>Dr. Gyarmathy Zsigmondné</i>	
Cserekapcsolatok és könyvtárközi kölcsönzés a Semmelweis Orvostörténeti Könyvtárban	13
<i>Dr. Magyar László András</i>	
Gondolatok a könyvtárközi kölcsönzésről az Országos Egészségügyi Információs Intézet és Könyvtárban	14
<i>Stohl Viktor</i>	
VENDÉGSÉGBEN	
Látogatás a Semmelweis Orvostörténeti Könyvtárban	16
<i>Nagy Imréné és Zimmermann Hedvig</i>	
A Semmelweis Orvostörténeti Könyvtár ritkasággyűjteménye	20
<i>Dr. Kapronczay Katalin</i>	
FELHASZNÁLÓI SZEMMEL	
Kedves „Orvosi Könyvtáros”-ok!	22
<i>Dr. Makkos Gyula</i>	
Gondolatok a könyvtárban	23
<i>Dr. Betléri István</i>	
Változó orvosi könyvtárak, megváltozott olvasói szokások, igények és elvárások	25
<i>Dr. Jákó János</i>	
Orvos-egészségügyi írások a Páztortűzben	28
<i>Palotai Mária</i>	
HÍREK	
A Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségének hírei	30
<i>Balogh Margit</i>	
Institute of Scientific Information fórum az OSZK-ban	32
<i>Nagy Magdolna</i>	
Rendezvénynaptár - 2001	34
INFORMÁCIÓ TECHNOLÓGIA	
Az Európai Tanács honlapjai	37
LEVELEZÉS	38
TALLÓZÓ	
Válogatás az Országos Egészségügyi Könyvtár külföldi szakmai folyóirataiban megjelent cikkek anyagából	41
<i>Dr. Pék László</i>	

Küldetésnyilatkozat

A szakfolyóirat kiadásának célja, hogy a könyvtárüggyel, valamint az orvosi-egészségügyi szakterület szakmai kérdéseivel foglalkozó írások és gyakorlati tájékoztató anyagok közlésével a szakterületen dolgozó könyvtárosok munkáját támogassa.

Szerzői útmutató

Lapunk színvonalának emelése, a többletmunka elkerülése és a szerkesztés megkönnyítése érdekében az alábbiakban ismertetjük a kéziratok elkészítési szempontjait. Szerkesztőségünk fenntartja a jogot, hogy a kézirat szövegében a nyelvhelyesség érdekében és a lap stílusához igazodva javításokat végezzen. Ezek nem érintik a mű tartalmát, amelyért a szerző felelős.

Formai kérések:

Az elektronikus szövegszerkesztővel készült kéziratokat 2-es sortávolsággal, 1,5 cm-es margóval szerkesztve Microsoft WinWord Rich Text Format-ban (*.rtf) floppylemezen és 1 példányban kinyomtatva kérjük beküldeni.

Az írógéppel írt kéziratot 2 példányban kérjük. A tanulmány szövege jól olvasható, éles betűkből álljon, hogy a számítógépbe be tudjuk olvasni (Recognita).

A szerző neve (minősítés nélkül) alá kerüljön munkahelyének megnevezése. A rövidítések, betűszók feloldását első előfordulásukkor kell közölni.

Az ábrákat, illusztrációkat számítógépes formában (Excel, PowerPoint, CorelDraw 6.0, Illustrator 7.0) kérjük külön mellékelni. Ha az ábrát készen papíron küldik, az szkennelésre, digitalizálásra alkalmas legyen. Ha illusztrációként fényképet kívánnak közölni, akkor legjobb az eredetit, illetve ha folyóirathoz való, akkor kérjük a kiadványt csatolni.

A kézirat fontos része az irodalomjegyzék, azoknak a műveknek a felsorolása, amelyeket a szerző munkája során felhasznált. Könyv, folyóiratcikk címeinek leírása esetén az MSZ 3424 szabvány alkalmazását kérjük: (pl. Fertőző betegségek, infektológia: tegnap, ma, holnap /Szalka András, In: Lege artis medicinae ISSN 0688-4811. – 2000. 10. évf. 6. sz. – p. 476-481.: ill. 200004). Ha a szövegben a forrásokra hivatkoznak, ezeket az előfordulás sorrendjében közölgék, ha nem, a szerzők neve szerint ábécérendben. A szövegben és az irodalomjegyzékben is szögletes zárójelbe tegyék a hivatkozási számokat.

A szerkesztőség

Kedves Kollégák!

Kiadványunk fő témája A kulturális javak védelméről, a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL törvény 59. paragrafusában meghatározott Országos Dokumentumellátó Rendszer kialakítása.

A célkitűzések gyakorlati megvalósulását mutatjuk be a Pécsi Tudományegyetem Orvostudományi-és Egészségtudományi Centrum Könyvtárának, a Zala Megyei Kórház Orvosi Könyvtárának, a Nyíregyházi Megyei Kórház Könyvtárának, a Semmelweis Orvostörténeti Könyvtárnak és az országos könyvtárnak könyvtárközi kölcsönzési és másolatszolgáltatási tevékenységének bemutatásával.

Kollégáinkat a – megalakításának 50. évfordulóját ünneplő – Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár látta vendégül.

A használok közül az alapellátásban dolgozó Dr. Makkos Gyula szakértő úr, Dr. Jákó János belgyógyász főorvos úr és Dr. Betléri István tanár úr közlendőit tesszük közzé a szakkönyvtári- és információs szolgáltatásokról, illetve a szolgáltatásokkal kapcsolatos megváltozott igényekről.

A Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségének új elnöke Balogh Margit ír a Hírek rovatban fontos tudnivalókat.

Figyelmükbe ajánlom az Európa Tanács honlapjainak címeit és Dr. Pék László úr külföldi szaksajtónkból készített összefoglalóit.

Nagy örömmel jelentem, hogy a hozzám küldött levelekkel elindulhat a Levelezési rovat, amelybe kérem, küldjék meg javaslataikat, véleményüket.

Szakfolyóiratunk megtartása érdekében jelentkezünk a Nemzeti Kulturális Alapprogram Könyvtári Szakmai Kollégiumának pályázati felhívására, remélem, hogy kérésünk kedvező fogadtatásban részesül.

Budapest, 2001. április

Üdvözlettel

Székessy Zsuzsanna

Az Országos Dokumentumellátási Rendszer kialakítása

Szekeres Zsuzsanna

Országos Egészségügyi Információs Intézet és Könyvtár

A törvény

A kulturális javak védelméről, a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény 59.§-a szabályozza a nyilvános könyvtári ellátás működésének feltételeit, és rendelkezik az Országos Dokumentumellátási Rendszer (továbbiakban ODR) kialakításáról és működtetéséről.

A rendszer kialakítása és működtetése a törvény alap gondolatának gyakorlati megvalósítását tükrözi.

„Az információs társadalom és a demokratikus jogállam működésének alapfeltétele a könyvtári rendszer, amelyen keresztül az információk szabadon, bárki számára hozzáférhetők. A könyvtári ellátás fenntartása és fejlesztése az állampolgárok és a társadalom egésze szempontjából szükséges, a könyvtári és információs szolgáltatás állami fenntartása stratégiai jelentőségű. A könyvtárnak az állampolgárok érdekeit kell szolgálnia.

A miniszter a nyilvános könyvtári ellátás érdekében országos dokumentum-ellátási rendszert alakít ki, amely magában foglalja a könyvtárközi dokumentum ellátást, a könyvtári dokumentumok lelőhely-nyilvántartását, a könyvtárak gyűjteményéből kivont dokumentumok hasznosítását a könyvtári rendszer számára.”

A könyvtárak feladata mindig is az volt, hogy a keresett dokumentum, információ – minél rövidebb idő alatt – elérhető legyen, függetlenül mind a felhasználó, mind a keresett dokumentum, információ helyétől.

Mégis elengedhetetlenül fontos e törvényi szabályozás, amely a könyvtári **szolgáltatást igénylőt** állítja a középpontba, és kimondja, hogy a könyvtárhoz forduló használó az **általa használt könyvtáron** keresztül kaphassa meg a könyvtári rendszer egészében megtalálható dokumentumokat, kimondja a könyvtári szolgáltatások rendszerszerű működtetésének szükségességét és a megvalósításhoz folyamatos finanszírozási segítség nyújtását.

A törvény alapján minden könyvtárnak alapfeladata, hogy elősegítse a könyvtárak közötti dokumentum- és információcserét.

Gyűjteményépítés

Az ODR egyik fontos működési feltétele a megfelelő gyűjtemény építése, a többes példányok vásárlása. A másik feltétel a lelőhely-nyilvántartás, amely tartalmazza a dokumentum leírását és fellelhetőségének helyét.

A harmadik feltétel a korszerű elektronikus hozzáférés biztosítása.

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma mindhárom feltétel megteremtését és működtetését támogatja.

A gyűjtemények építése a tudományos információk mennyiségének növekedése, az új kötelezpéldány elosztási-jogszabály megjelenése, valamint a folyamatos inflálódás miatt – a központi támogatás ellenére – egyre nagyobb gyarapítási és finanszírozási kötelezettséget és terhet ró a könyvtárakra.

Lelőhely-nyilvántartás

A lelőhely-nyilvántartás a belföldi és közvetve a nemzetközi könyvtárközi dokumentumellátás alapja.

Az Országos Dokumentumellátási Rendszer lelőhely – adatbázisa a négy nagy vidéki egyetem az Eötvös Loránd Tudományegyetem könyvtárai, a VOCAL-könyvtárak és a Könyvtárellátó Közhasznú Társaság együttműködésével a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma és a Nyílt Társadalom Intézet támogatásával jött létre.

A cél a könyvtárközi kölcsönzés megkönnyítése volt a lelőhelyadatok közlésével, és folyamatának meggyorsítása az elektronikus levelezés segítségével.

Az adatbázis magában foglalja az egyetemek elektronikus katalógusait, a huszonegy VOCAL-könyvtár teljes elektronikus katalógusát a matematika, orvostudomány, irodalomtudomány, történettudomány, anglistika-amerikanisztika, germanisztika, keleti népek története, képző- és iparművészet, erdészet és speciális dokumentumtípusok terén.

Az adatbázis tartalmazza az Országos Dokumentumellátási Rendszer tagkönyvtárainak ODR célokra vásá-

rolt adatait 1999-től. Az adatbázis címe odr.lib.klte.hu.

Használhatunk kulcsszavas, besorolási rekordokra és azok utalóira vonatkozó keresést.

Jelenleg 985 257 bibliográfiai és 1 582 278 lelőhely-adatot tárol.

Könyvtárközi kölcsönzés

Az elektronikus könyvtárközi kölcsönzés megkezdése előtt a nyitólapon található űrlapot ki kell tölteni, bejelentkezési nevet, jelszót kell választani. Az elektronikus úton átadott információkat hagyományos postai úton is meg kell ismételni.

Az adatbázisba minden könyvtár jelentkezhet a gyűjteményében található dokumentumok lelőhelyi adatainak megküldésével.

A könyvtárközi kölcsönzési szolgáltatást bővíti, hogy megismerhetjük a tulajdonos könyvtár kölcsönzési gyakorlatát.

Tekintettel arra, hogy a gyűjtemények építésére egyre nagyobb költségeket kell fordítani, a használóknak egyre nagyobb halmazban kell tájékozódni és a szükséges dokumentumokhoz hozzájutni, a könyvtárak közötti együttműködés, a könyvtárközi kölcsönzés és másolatszolgáltatás szerepe nő, rendszerének fejlesztése és kiterjesztése elengedhetetlenül fontos.

Felhasznált szakirodalom:

1. 1997. évi CXL. törvény a kulturális javak védelméről, a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről
2. Kürti Lászlóné: Lógunk a weben, Könyvtári Figyelő, 1998/1. 15 p.

Szerző elérhetősége:

Székerez Zsuzsanna: zsuzsa@medinfo.hu

A VOCAL tagjainak listája

- Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskola
- Benedek Elek Pedagógiai Főiskola
- Csokonai Vitéz Mihály Főiskola Könyvtára
- **Csorba Győző Megyei Könyvtár, Pécs**
- **Debreceni Egyetem Orvos- és Egészségtudományi Centrum Kenézy Könyvtára**
- **Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár**
- **Szegedi Tudományegyetem Központi Könyvtára**
- **Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Könyvtára, Szeged**
- Károli Gáspár Református Egyetem Könyvtára, Budapest
- Magyar Iparművészeti Egyetem Könyvtára, Budapest
- **Magyar Képzőművészeti Egyetem Könyvtára, Budapest**
- **MTA Atommagkutató Intézete, Debrecen**
- MTA Szegedi Biológiai Központi Könyvtár
- Népjóléti Képzési Központ Könyvtára
- Pécsi Orvostudományi Egyetem
- **Pécsi Tudományegyetem Könyvtára**
- Protestáns Misszió Tanulmányi Intézet Alapítvány
- **Tiszántúli Református Egyházkerületi és Kollégiumi Nagykönyvtár, Debrecen**
- Balassi Bálint Könyvtár, Salgótarján
- **Somogyi Könyvtár, Szeged**
- Soproni Egyetem
- Szegedi Hittudományi Főiskola Könyvtára
- Tolna Megyei Könyvtár

A könyvtárak bibliográfiai adatainak feltöltése folyamatban van.

A vastagon szedett könyvtárak adatait már használhatjuk.

Könyvtárközi kölcsönzés egy orvosi egyetem könyvtárában

Martos Veronika, könyvtáros

Pécsi Tudományegyetem Orvostudományi és Egészségtudományi Centrum könyvtára

A könyvtárközi kölcsönzés jelentősége egyre nő.

A könyvtárakat igencsak megnyomorító nehéz gazdasági körülmények között, amikor anyagi okok miatt egyre kevesebb könyv vásárlására van mód, több folyóirat előfizetéséről kényszerül lemondani ezeknek az intézményeknek a zöme. Ekképp még fontosabbá válik, hogy „a könyvtárhasználó által igényelt, az állományban nem szereplő anyagot vagy – erre irányuló kérelem esetén – annak másolatát más könyvtártól beszerezzük” – olvasható az OSZK által szerkesztett Könyvtárközi kölcsönzési útmutatóban.

Az orvosegyetemi könyvtárban ez a szolgáltatás még hangsúlyosabb, mint az általános gyűjtőkörű könyvtárakban, mert a szakkönyvtár információigénye mindig nagyobb. Az orvostudományé különösen az, hiszen a gyógyításhoz, kutatáshoz és az oktatáshoz azonnali friss információkra van szükség, amelyek elsősorban a szakfolyóiratokból szerezhetők be.

Folyóirat-választékunk sajnos, évről évre csökken (1991: 1195-féleség, 1996: 902-féleség, 2000: 760-féleség), de még így is biztos forrás a társegyetemek illetve a kisebb kórházi, kutatóintézeti könyvtárak számára. Ezt a hozzánk érkező kérések nagy száma – 2000-ben 3386 – bizonyítja.

Az alábbiakban a könyvtárközi kölcsönzés aktív oldalát (az általunk indított kérések számát) tekintve szeretném bemutatni az elmúlt három évben kialakult helyzetet.

A táblázatból jól látható, hogy a kérések száma ug-rásszerűen nőtt. Ennek legfőbb oka a kényszerű folyóirat-lemondások után támadt „úr”-ben keresendő.

Az információhordozók fajtáját vizsgálva szembe-tűnő, hogy az arány igen erősen eltolódott a másola-tok felé; az eredeti dokumentumok kölcsönzése az előb-binek csak a töredéke.

Ennek az az egyik oka, hogy a könyvtárak zöme állományvédelmi okokra hivatkozva könyvet vagy folyóiratot nem szívesen küld, nem teszi ki azokat a postai szállítás viszontagságainak. A másik, hogy olva-sóink is jobban örülnek a fénymásolt dokumentum-részeknek, mert azt a másolási díj és a kapcsolódó költ-ségek kifizetése fejében nem kell visszaküldeni.

Könyvtárunk – egyelőre – állja a könyvtárközi köl-csönzéssel kapcsolatos kiadásokat.

A beérkezett anyagot állományba vesszük (1961 óta építjük a könyvtárközi kölcsönzésben kapott doku-mentumok katalógusát, amely bizonyos esetekben le-lőhelyforrásként is használható); s ezután bocsátjuk ol-vasóink rendelkezésére azzal a megszorítással, hogy egy hónapon belül vissza kell azt szolgáltatniuk. A vissza-kapott fénymásolatokat sorszám szerint tároljuk, így szükség esetén ismét kölcsönözhetők.

Az országon belüli kérések esetében a költségek nem túl nagyok: a könyvtárak által megállapított másolási díjak 9-30 Ft közöttiek az oldalszámtól függően, eh-hez jön az áfa és a postaköltség. Ki kell emelnem, hogy

Év	Kérések száma	Kapott dokum.	Belföldi		Külföldi		Teljesítés
			eredeti	másolat	eredeti	másolat	
1998	2395	2328	219	1797	75	237	99%
1999	2703	2601	234	2115	73	179	87%
2000	3073	2961	280	2242	101	338	87%

számos partnerunktól (főleg gyógyszergyárak, gyógyszerkutató intézetek könyvtáraitól) ajándékba kapjuk a lemásolt cikkeket!

Más a helyzet a külföldről kapott dokumentumok esetében.

Külföldre az Országos Széchényi Könyvtár, illetve az Országos Műszaki Könyvtár közvetítésével indítunk kérést, de a társegyletek könyvtáraitól magunk is kérhetünk anyagot.

A táblázatból kitűnik, hogy a külföldi kölcsönzések száma is folyamatosan nő. Költségeink zömét az ilyen úton beszerzett másolatok kifizetése teszi ki, mert a külföldi könyvtárak a mi számunkra elég magas tarifával dolgoznak.

Európában a számunkra legkedvezőbb gyakorlat a német könyvtárakra jellemző, ugyanis a saját (a németországi megjelenésű) anyagukból könyvet és fénymásolatot is ingyen bocsátanak a könyvtárak rendelkezésére, így csak az anyag visszaküldésekor kell a postaköltséget fizetni. A nem német anyag kölcsönzéséért és másolásáért ők is térítési díjat kérnek (10,- DM).

Mivel a könyvtárközi kölcsönzés hatékonyságának egyik legfontosabb fokmérője az idő, vessünk egy pillantást a „kulisszatitkokra”, amelyeket ennek érdekében alkalmazunk.

A kérések indításakor egyre inkább a számítógépes hálózatok adta lehetőségekre támaszkodunk.

Az adatok helyességének ellenőrzésekor a Medline és a CC/LS, CC/CP, CC/PCES helyi hálózatos és lemezes adatbázisokat használjuk; míg lelőhely-meghatározásra az NPA-t.

Kilépve saját számítógépes katalógusunkból, a Corvina szoftver segítségével eljuthatunk más könyvtárak (DOTE, SZOTE stb.) OPAC-jaihoz vagy a weben keresztül közelítjük meg őket (Medinfo, BME stb.). A KLTE-re telepített ODR adatbázisból (jelszó szükségeltetik hozzá) is többször sikerült – csak egy gombnyomással – dokumentumokat rendelni.

A pontos lelőhely-meghatározásban az OSZK KKK munkatársaira támaszkodunk, akik e-mailen általában egy órán belül küldik a választ. Angolszász kiadású könyvek adatainak pontosítására az LC-t használjuk, német kiadványoknál a ZBMed online katalógusait.

Könyvtárközi kéréseinknek ma már a 65-70%-a elektromos levél útján ér a megkeresett könyvtárhoz, kiiktatva ezzel a postát. Ez meggyorsítja a kért dokumentum érkezését is.

Az Országos Széchényi Könyvtárba küldött kérések esetén a honlapjukon megtalálható „webes kéréslapot” használjuk (regisztráció kell hozzá). 1999 nyarán szereztük be az Ariel dokumentumküldő és fogadó szoftver 2.1-es verzióját. Ez a program nagymértékben gyorsította főleg a külföldi, de néhány esetben az országon belüli könyvtárközi kölcsönzés gyorsaságát. Jó kapcsolatot építettünk ki az MTA Könyvtárával, az OMIKK-kal, a külföldi egyetemek közül pedig a NEOUCOM-mal (Ohio, USA).

A technika adta új módszereken felbuzdulva merészkedtünk ki a világhálóra is, és olvasóink jobb és gyorsabb kiszolgálása érdekében kihasználjuk az adódó alkalmakat. 2000-ben már ötvennyolc cikket sikerült „leszedni” a kiadói honlapokról, hat másikhoz pedig a Springer Konzorcium tagjaként jutottunk hozzá.

A fenti néhány példa mellett még számtalan lehetőség található, hogy olvasóinkat minél gyorsabban hozzájuttassuk az igényelt információhoz.

Mivel – véleményem szerint – e könyvtári szolgáltatás a jövőben egyre inkább előtérbe kerül, érdemes a helyi és országos összefogás lehetőségeit keresni a könyvtárközi kölcsönzés minőségbiztosításának terén.

Szerző elérhetősége:

Martos Veronika: 7643. Pécs, Pf. 99.

martos.veronika@aok.pte.hu

KÖZLEMÉNY

Az Országos Egészségügyi Információs Intézet és Könyvtár megbízott főigazgatója 2001. március 1-től Dr. Kincses Gyula úr.

Budapest, 2001. április

Szekeres Zsuzsanna
könyvtárigazgató

Tapasztalatok és gondolatok a könyvtárközi kölcsönzésről a Zala Megyei Kórház Orvosi Könyvtárának gyakorlata alapján

Schmidtné Farkas Mária
Zala Megyei Kórház Orvosi Könyvtára

A könyvtárközi kölcsönzés hagyományosan olyan lehetőség, amelynek segítségével a könyvtárak aktívan igyekeznek anyagi forrásait közösen felhasználni. E szolgáltatás keretében a könyvtár az olvasó által igényelt és az állományában sem nyomtatott, sem elektronikus formában nem hozzáférhető eredeti dokumentumokat vagy azok másolatát más könyvtártól beszerzi és a könyvtárhasználó rendelkezésére bocsátja.

A könyvtárközi kölcsönzés formái:

Hagyományos

A kérést postai úton, hagyományos kérőlapnyomtatványon továbbítjuk, és a másolatokat is postán küldik meg címünkre.

Fax

Könyvtárunknak 1998 októberétől van telefaxkészüléke, amelynek révén a megrendelések még aznap megérkeznek a kérést teljesítő könyvtárhoz. Ez a szolgáltatás gyorsabbá válásához vezetett. Jelenleg a másolatok gyorsabb továbbításához használjuk, ha sürgős kérésről van szó.

E-mail

1999 nyarától lehetővé vált a könyvtárközi kérések küldése elektronikus levél formájában, interneten keresztül. Ezáltal időt és postaköltséget takarítunk meg, és szinte napi kapcsolatot tarthatunk fenn a kérést teljesítő könyvtárakkal, lehetőség van azonnali visszajelzésekre a kérésekkel kapcsolatban és a kért cikk csatolt fájlként azonnal elküldhető, ha elektronikus változata is létezik. Ma már a kérések kb. 95%-át e-mail formában továbbítjuk, s ez az arány az Internet-kapcsolattal rendelkező könyvtárak számával együtt a későbbiekben még nagyobb lesz.

ARIEL

2000 szeptemberétől a külföldi cikkek másolatát az ARIEL szoftver segítségével elektronikus úton kapjuk meg. Az ARIEL egy elektronikus dokumentumtovábbító rendszer, amelynek felhasználásával cikkeket, fotókat és egyéb dokumentumokat szkennelhetünk és ezeket a digitalizált anyagokat elküldhetjük a világ bármely részén levő ARIEL- vagy e-mail-címre. Így a kifogástalan minőségű másolatok sokkal hamarabb - postaköltség és másolási díj nélkül - eljutnak a kérő könyvtárhoz. Régebben a külföldi cikkek három-négy hét alatt érkeztek meg, az ARIEL segítségével pedig három-négy nap múlva kinyomtathatjuk őket. Az ARIEL szoftvert kb. ezer könyvtár használja világszerte. Magyarországon a MTA könyvtárai, az OMIKK, valamint a Debreceni és a Pécsi Egyetem Általános Orvosi Kar Könyvtára használja rendszeresen.

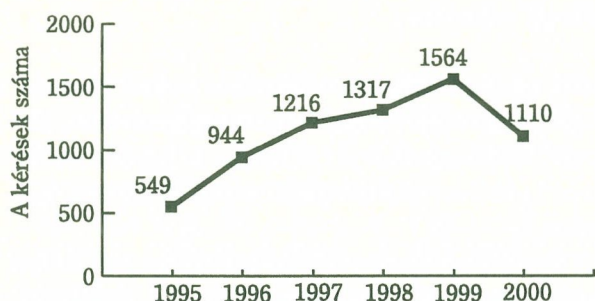
Különlenyomat

Ha az igényelt szakcikk egyetlen hazai könyvtárban sem található meg és ismerjük a szerző pontos címét, akkor lehetőség van arra, hogy közvetlenül a szerzőtől kérjük meg az adott cikk különlenyomatát. Ezeket a reprinteket kiváló minőségben és térítésmentesen, ajándékba küldik. 1998 óta kérünk különlenyomatokat, és egyre kedvezőbb tapasztalataink vannak a teljesítés arányának növekedése miatt. A szerzők e-mail-címén megkért cikkek már tíz nap múlva, a postán elküldött különlenyomatok többsége pedig egy hónap alatt érkezik meg.

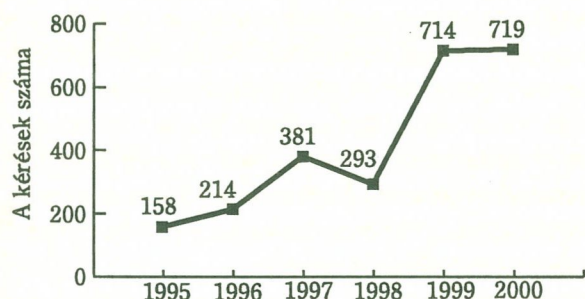
A szolgáltatás iránti igény évről évre folyamatosan nő. A szakirodalom-kutatások eredményeként és a folyamatos tájékoztatást szolgáló témafigyelés által kapott cikkek jegyzéke egyre több olyan közleményre hívja fel olvasóink figyelmét, amelyek a mi könyvtárunkban nincsenek meg. Emiatt a könyvtárközi kölcsönzések száma öt év alatt majdnem a háromszoro-

sára növekedett (2001. február végéig már négyszáz kérést továbbítottunk).

A könyvtárközi kölcsönzések alakulása a Zala Megyei Kórház Orvosi Könyvtárában 1995 és 2000 között

1. ábra - Általunk kért dokumentumok

2. ábra - Általunk adott dokumentumok

2000-ben az előző évnél kevesebb kérést kellett továbbítanunk, mert a könyvtár elektronikusan elérhető és egyre bővülő adatbázisai révén mi magunk is számos olvasói igényt tudtunk kielégíteni.

2001 februárjában a Soros Alapítvány támogatásával két teljes szövegű folyóiratcikket tartalmazó DVD-lemezzel bővült állományunk. Ezeknek felhasználásával az idén még több kérést tudunk helyileg megoldani.

Az adatbázisok ismeretanyagának bővülése által a kizárólag külföldről beszerezhető cikkek száma is számottevően nő. (Lásd 1. táblázatot.)

A külföldre továbbított kéréseinket 1997 óta az OMIKK szolgáltatja. Az elektronikus könyvtárközi kölcsönzés által még gyorsabbá és olcsóbbá vált az amúgy is pontos és korrekt szolgáltatás.

• Külföldről megkért dokumentumok

Év	Másolat	Különlenyomat	Összesen
1995	4	-	4
1996	18	-	18
1997	52	-	52
1998	40	44	84
1999	45	99	144
2000	57	66	123

1. táblázat

A könyvtárközi kölcsönzés során kért cikkmásolatokért az alábbi összegeket fizettük ki. (Lásd 2. táblázatot.)

A könyvtárközi kérések költségei (Ft-ban)

Év	Összesen
1997	97 116 Ft
1998	69 924 Ft
1999	76 629 Ft
2000	75 204 Ft

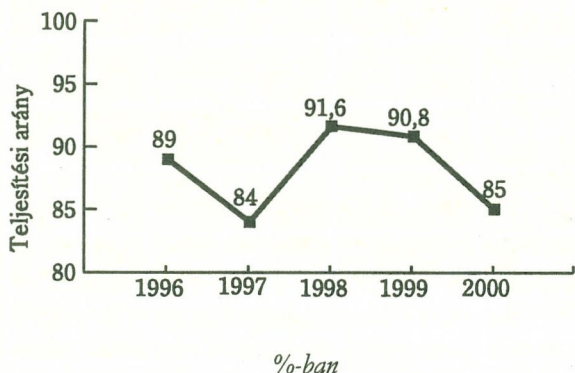
2. táblázat

A költségek szerencsére csökkenő tendenciát mutatnak. Egyre több könyvtárral van kölcsönös megállapodásunk arról, hogy a cikkmásolatokat csereként vagy „ajándékba” küldjük egymásnak. A kérések továbbításánál mindig a kevésbé költséges megoldásokat helyezzük előtérbe.

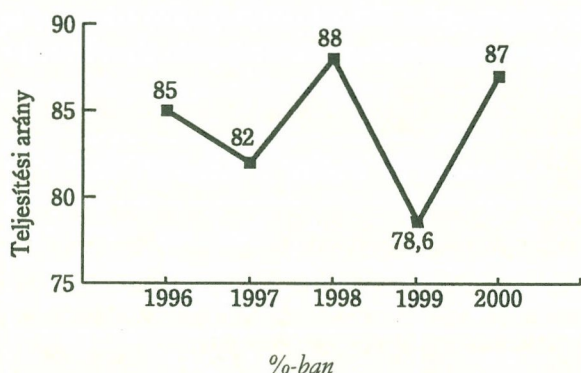
A Magyarországon megjelent folyóiratok közleményeinek másolatát az Országos Egészségügyi Információs Intézet és Könyvtár szolgáltatja térítésmentesen. Mindig pontos, megbízható és gyors szolgáltatást nyújtanak. Ha a kérést nem tudják teljesíteni, akkor azt szinte azonnal visszajelik, és arról tájékoztatnak, hogy melyik könyvtárhoz érdemes a kérésünket továbbítani.

A könyvtárközi kérések teljesítésének százalékos arányváltozásai a Zala Megyei Kórház Orvosi Könyvtárában 1996 és 2000 között

3. ábra - Általunk kért dokumentumok teljesítési aránya

4. ábra - Általunk adott dokumentumok teljesítési aránya

A hazai könyvtárak által előfizetett külföldi folyóiratokból kért másolatokat általában cserébe vagy ajándékba kapjuk. Néhány könyvtár azonban térítés ellenében végzi ezt a szolgáltatást, melynek ára oldalanként 12-20 Ft másolási díjat és a postaköltséget foglalja magába.

Az eredeti dokumentumok kölcsönzéséért nem kell fizetni, ha a hazai könyvtárak valamelyikében megtalálhatók. A külföldről való könyvkölcsönzés az OMIKK-nál 600 Ft, ha a kérés nem sürgős. A sürgősségi felár 1500 Ft, ekkor a kért dokumentum huszonegy napon belül megérkezik. Az OMIKK a külföld-

ról való másolatszolgáltatást egységár alapján szolgáltatja. Ez 15 USD napi árfolyammal számolva kb. 2100 Ft, és ezt még oldalankénti 30 Ft nyomtatási díj, valamint 25% áfa terheli. Sürgős kérés esetén ez az összeg 3500 Ft nyomtatási díj és 25% áfa.

A könyvtárközi kölcsönzések teljesítésének időbeli változásai

Az olvasónak általában valamilyen pontos határidőre kell felkészülnie, tudományos dolgozatát összeállítania. Szolgáltatásunk akkor működik igazán hatékonyan, ha időben sikerül beszereznünk a kért közleményeket.

A hazai könyvtárak általában öt-hét napon belül teljesítik kéréseinket. Ha interneten keresztül, csatolt fájlként tudják küldeni, akkor már másnap megérkezik a cikkmásolat.

A teljesítés akkor késik, ha az adott dokumentum nincs bent a könyvtárban, és vissza kell kérni az olvasótól vagy az osztályról. Ez néha elég nehezen megoldható.

Külföldi kéréseinket az OMIKK az ARIEL szoftver segítségével négy-tíz nap alatt, míg hagyományos kölcsönzéssel két-négy héten belül teljesíti.

Minden könyvtárnak, de különösen a szakkönyvtáraknak egyik legfontosabb szolgáltatásuk a könyvtárközi kölcsönzés. A folyamatosan növekvő és egyre változatosabb olvasói igényeket csak ezáltal tudjuk pontosan, szakszerűen és hiánytalanul kielégíteni. Szinte naponta tapasztalom a könyvtáros kollégák segítőkész együttműködését a könyvtárközi kölcsönzések teljesítésében.

Nagyon fontos, hogy ez a segítőkészség és a kölcsönösség továbbra is megmaradjon, hiszen ez a legalapvetőbb feltétele munkánk eredményességének és hatékonyságának.

Szerző elérhetősége:

Schmidtné Farkas Mária: tel.: (92)311-410/1510

e-mail: sfmarika@alpha.dfmk.hu

A könyvtárközi kölcsönzés múltja, szükségessége

Dr. Gyarmathy Zsigmondné, nyd. könyvtárvezető
Megyei Kórház, Nyíregyháza

A könyvtárközi kölcsönzés az összkönyvtári rendszer olyan segítőeleme, amelynek alkalmazása mind a múltban, mind a jelenben az elérhetetlennek látszó dokumentumok beszerzését segíti elő.

Már XVII. és XVIII. században – a fellendülő érdeklődés miatt – szükségessé vált, a mások által felfedezett tudományos tézisek megismertetése és megismerése.

Ezen könyv, folyóirat és referálólapok formájában jelentek meg, s ezzel egy időben kialakul az érdeklődés a dokumentumok megszerzésének lehetősége iránt.

A könyvtárközi kölcsönzés rendszeres, szervezett gyakorlata a XIX. század második felében alakult ki – elsőséggel Ausztria szervezte meg 1883-ban. Ezután áterjedt egész Európára, s nemzetközi összefogás egymás dokumentumainak hozzáférhetősége érdekében. Kezdetben diplomáciai úton bonyolították a kölcsönzést, míg a közvetlen formája 1908 óta ismert.

A könyvtárközi kölcsönzés két lehetősége, a nemzeti és a nemzetközi, amelyet a művelődési miniszter 19/1981/XII.8./MM. számú, „A könyvtárközi kölcsönzésről szóló rendelete szabályoz.

Az 1997. évi CXL. könyvtári törvény 55.§ 8. bekezdése teszi lehetővé, a más könyvtárak állományának és szolgáltatásainak elérését.

Nem kevesebb a cél mint, hogy az ország bármely részén élő olvasó, kutató az ország bármely könyvtárában meglevő dokumentumhoz hozzájusson, hogy a dokumentum „házhoz”, vagyis a megszokott könyvtárhoz jöjjön.

A nemzeti és nemzetközi könyvtárközi kölcsönzést az Országos Széchényi Könyvtár és a rendeletben jogot kapó könyvtárak közvetlenül folytathatják.

Külföldre *csak a szakirodalmi ellátás érdekében küldhető* kérés.

A szakirodalom ellátása szempontjából kiemelten fontos az orvostudomány. Állandó fejlődése anyagi terheket ró a beszerzésére, a gyűjtőkori együttműködés koordinálására. A fenntartók nehezen értik a minden évben bekövetkező áremelkedéseket, ellenállást tanúsítanak, de a kiemelten fejlődő profilú osztályok szakirodalmi igénye ezzel nem tud egyetérteni. Marad

a könyvtárak egymás közötti segítségnyújtása.

A könyvtárközi kölcsönzés nem helyettesíti az állománygyarapítást, csak kiegészíti. A dokumentumok megszerzésénél ez nem elhanyagolható szempont.

Az olvasónak, kutatónak mindegy, hogy milyen körülmények között került a kért dokumentum birtokába, lényeg a dokumentum.

A könyvtárközi kölcsönzés gazdaságosságához nem férhet kétség, jóllehet ez sem ingyen van, de nem is hasonlítható az eredeti dokumentum beszerzéséhez.

A megoldás a könyvtárak közötti együttműködés, a könyvtárközi kölcsönzés, ezzel egyidőben a lelőhelyjegyzékek elkészítése, minden könyvtárban való alkalmazása.

A dokumentummal való ellátás és a könyvtárközi kölcsönzés fontos kérdései a következők:

1. Hol található a szükséges dokumentum?
2. Hogyan kérheti és kaphatja meg az igénylő azt?
3. Hogyan küldik meg azt részére?
4. Kell-e fizetni érte, s ha kell, akkor mennyit?

Ezekre a kérdésekre a művelődési miniszter, már fent említett rendelete adja meg a választ. A különböző orvosi szakkönyvtárak egyéni lehetőségei, a fenntartó követelményeit figyelembe véve megalkothatják a könyvtárközi kölcsönzés szabályzatát, és azt az olvasók rendelkezésére bocsátják.

A könyvtárközi kölcsönzés nyilvántartásával van a legtöbb gond. Általában a füzetben való vezetés a gyakori, de ez sok tévedésre, félreértésre ad okot.

Ezért könyvtárunk az ügyirat-kezelési szabályzat követelményeit figyelembe véve kidolgozott egy rendszert, amely lehetővé tette, hogy egy kérés egy ügyiratot képviseljen és minden intézési fázis rákerüljön az ügyíratra.

1976 óta ezt a rendszert használják, amely módszerben és a gyakorlatban is jól vizsgázott.

Elkülönítve kezeljük a „Küldött” és „Kapott” dokumentumokat. Az elkülönítés az iktatószám meghatározásával történik, amelyet minden évben megváltoztatunk, hogy ne keveredjenek össze.

1 sz. melléklet

Kapott (mi kérjük más könyvtár segítségét)

Iktatószám: 5/2001,
majd folyamatosan 5/2/2001, 5/3/2001, 5/4/
2001 stb.

Hová lett küldve a kérés? Pl. P 10

Hová továbbítsák, ha nem tudják küldeni?

V 17, Sz 116, M 50.

Bibliográfiai adatok

szerző, cím, év, évf., p. tól-ig

Kérő neve: pl. dr. Adányi József

Milyen dokumentumformátumban lett elküldve?

Fk.

Eredetiben, akkor határidőt kell adni.

Ha elintéződött az ügyirat, Irattár jelzéssel a gyűjtőbe kerül.

2. melléklet

Küldött (mi segítünk más könyvtáron)

Iktatószám: 4/2001. március 26., majd
folyamatosan 4/2/2001, 4/3/2001, 4/4/2001 stb.

Honnan jött a kérés? Pl. Szfv 7

Ha nem tudjuk teljesíteni, hová kéri a továbbítást?

Pl. V 17, Sz 47.

Bibliográfiai adatok

szerző, cím, év, évf. p tól-ig

Exp: 2001. III. 20.

Fk.

Eredetiben, akkor határidőt kell adni

Pl.: 2001. III. 30.

Határidő esetén meg kell különböztetni a dokumentumot. Könyv egy hónap, folyóirat két hét.

A folyamat végén a dokumentum Irattár jelzéssel a gyűjtőbe kerül.

A dokumentumok kérésének módja még nem problémamentes. Általában formanyomtatványon érkezik a kérés, de előfordul telefonon, faxon, e-mailen, a mindenkori könyvtáros elképzelése szerint.

Az biztos, hogy jövő a számítástechnika, az e-mail világé, de én még bízom a könyv, a könyvtáros, a könyvtár megtartó erejében.

A könyvtárosok által kiépített személyes kapcsolatok mindig meghozzák azt az eredményt, amelyet a kutatók hasznosíthatnak.

A jól, körültekintően végzett könyvtárközi kölcsönzési tevékenység a könyvtárközi kapcsolatokat is erősíti, ezért erre különösen nagy gondot kell fordítani.

Szerző elérhetősége:

Dr. Gyarmathy Zsuzsanna : Megyei Kórház,
Nyíregyháza

**Az Országos Egészségügyi Információs Intézet és Könyvtár
az Országos Dokumentumellátó Rendszer tagja.**

A hazai könyvtárközi kölcsönzés keretében igényelt és
megküldött dokumentumok postai szállítási díja térítésmentes.
Könyvtárközi kölcsönzési és Másolatküldő Osztály: **Stohl Viktor**
338-4133, 266-0405

1088. Bp., Szentkirályi u. 21. Postai cím: 1444. Bp., Pf. 278.

E-mail: konyvtar@medinfo.hu

Cserekapcsolatok és könyvtárközi kölcsönzés a Semmelweis Orvostörténeti Könyvtárban

Dr. Magyar László András, mb. igazgatóhelyettes
Semmelweis Orvostörténeti Könyvtár

A Semmelweis Orvostörténeti Könyvtár az idén ünnepli alapításának ötvenedik évfordulóját. Könyvtárunk – amely a II. kerületben, a Török utca 12. szám alatt található – a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum és Levéltárral alkot közös intézményt: szervezetileg az Arany Sas Patikamúzeum és az Ernyey József Gyógyszerésztörténeti Könyvtár is az intézethez tartozik. Hasonlóan komplex és gazdag orvostörténeti gyűjtemény Európában mindössze két-három létezik.

Gyűjteményünk alapanyagát az egykori Budapesti Királyi Orvosegyesület könyvtárának állománya képezi – ezt jelentősen az idők során több klinikai és magángyűjtemény beolvadása, illetve dolgozóink gyűjtőmunkája gazdagította. A könyvtár jelenleg mintegy hatvan-ezer kötet – ezen belül kb. kettőezer-ötszáz kötet XVI.-XVII. századi – könyvből, harmincezer kötet különnyomattól és 40 ezer kötet periodikából áll: gyűjtőkörünk az orvosi és gyógyszerészeti kiadványok terén a második világháborúig terjed, ám természetesen az orvostörténeti kutatáshoz használható kurrens történeti, művelődéstörténeti szakirodalmat is igyekszünk – szűkös lehetőségeink szerint – beszerezni. Könyvtárunk könyv- és különnyomat-anyagának számítógépes feldolgozása jelenleg folyik. A Semmelweis Orvostörténeti Könyvtár – amelynek vezetője ma Kapronczay Károly, előzőleg pedig Palla Ákos, Schultheisz Emil, Antall József, majd Vida Mária volt – jelenleg öt főállású munkatársat alkalmaz.

Anyagi gondjaink miatt a gyűjtemény gyarapításában rendkívül fontos szerepet játszanak kül- és belföldi cserekapcsolataink. Ezek túlnyomó része kiadványcserén, kisebb hányada szolgáltatásokon alapul. 2000-ben kiadványcseré és ajándékozás révén több mint 700 ezer forint értékben jutottunk könyvekhez, folyóiratokhoz. Az alapvető külföldi orvostörténeti folyóiratok közül tizet (kb. százhatvan példányt) kapunk saját kiadású, többnyelvű periodikánkért, az Orvostörténeti Közleményekért cserébe – a belföldi periodikaállománynak pedig 70%-át kapjuk lapunkért viszonzásul. (Az Orvostörténeti Közlemények százötven példányát postázzuk megjelenésekor külföldre.)

Mivel szinte valamennyi orvostörténeti intézettel, gyűjteménnyel kapcsolatban állunk, gyakran kérnek tőlünk külföldről másolatokat, amelyekért cserébe szintén kiadványokhoz jutunk. Számottevő gyarapodást tesz lehetővé az is, hogy lapunkban rendszeresen ismertetjük a legfontosabb kül- és belföldi orvostörténeti könyveket, amelyeket ekképpen támpéldányként, vagyis ingyen tudunk beszerezni.

Bár könyvtárunkat bárki látogathatja s használhatja, akit az érdeklődése erre indít könyvet, periodikát, különnyomtat, gyűjteményünk egyedi és pótolhatatlan volta miatt, olvasóinknak nem adhatunk kölcsön.

A kölcsönzésre csupán könyvtárközi úton nyílik lehetőség: általában azonban – egyedi elbírálás alapján – csak a XIX. század közepe után kiadott műveket küldünk el megrendelőinknek, egyéb esetekben – térítés ellenében – fénymásolásra vagy fotózásra vállalkozunk. Gyűjteményünk legszebb darabjai kiállításokon is gyakran szerepelnek. Bevételi forrást jelent az is, ha könyveinket a kiadók vagy a médiumok illusztrációs anyagaikhoz hasznosítják.

Információs szolgálatunk telefonon, írásban és elektronikusan egyaránt igyekszik minden kérdésre választ adni. Gyakran fordulnak könyvtárunkhoz témakutatási kérésekkel is: noha olvasóinknak munkájukhoz minden segítséget szívesen megadunk, egyszerűbb esetekben bibliográfiákat is összeállítunk, csekély létszámunk miatt alaposabb, témafeltáró kutatást végezni, sajnos, nem tudunk.

A Semmelweis Orvostörténeti Könyvtár nemcsak Magyarországon, hanem egész Kelet-Európában az egyetlen olyan gyűjtemény, amelyben orvos-, egészségügy-, gyógyszerésztörténeti témák eredménnyel kutathatók. Távlati célunk ezért, hogy anyagunkat az interneten is hozzáférhetővé tegyük, és egyedülállóan gazdag gyűjteményünket – könyvtárközi és információs szolgáltatásaink fejlesztésével is – regionális kutatási központtá fejlesszük. Ennek azonban egyelőre hiányoznak a személyi, „térbeli” és technikai feltételei és megteremtésükre pedig kevés a remény.

Szerző elérhetősége:

Dr. Magyar László:

e-mail: orvostortenet@matavnet.hu

Gondolatok a könyvtárközi kölcsönzésről az Országos Egészségügyi Információs Intézet és Könyvtárban

Stohl Viktor

Országos Egészségügyi Információs Intézet és Könyvtár

Az Országos Egészségügyi Információs Intézet és Könyvtár – az egészségügyi szakterület országos szakkönyvtárát és szakirodalmi információs központját – 1949-ben alapították. A könyvtár tehát immár fél évszázada igyekszik az orvosi könyvtárak könyvtári és szakirodalmi információs igényeit kielégíteni.

A feladatok közül az egyik legfontosabb a szakterületi szakkönyvtárak közötti dokumentum csere és másolatszolgáltatás, vagyis a könyvtárközi kölcsönzés, amelynek során jelenleg az 1997. évi „könyvtári törvény” rendelkezései az irányadók. Persze, egy könyvtár számára nem könnyű feladat megfelelni a kor kihívásainak. Napjainkban az információáramlás hihetetlenül felgyorsult, a dokumentumok jellege és jelentősége pedig gyökeresen megváltozott. Ennek vannak olyan előnyei, amelyeket a mindennapi munka folyamán is kihasználhatunk.

A könyvtár egyik fő erőssége a magyar nyelvű szakirodalom. Nagyon sok kérést ebből az állományból teljesítünk. Mivel a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumától minden évben pénzügyi támogatást kapunk állománygyarapításunkhoz és postaköltségünk finanszírozásához, így lehetőségünk van arra, hogy sok, nehéz helyzetben működő orvosi könyvtárba térítésmentesen juttassuk el a kért dokumentumot.

A hozzánk küldött kérések csaknem fele már elektronikus formában érkezik: e- mailen, vagy faxon. A régi négy példányos, indigóval és írógéppel kitöltendő kérelmet a szövegszerkesztővel megírt kérés váltja fel. A dokumentum pontos adatainak meghatározásában on-line adatbázisok állnak rendelkezésünkre, amilyen például a Magyar Orvosi Bibliográfia (MOB) adatbázisa, amely a könyvtár honlapjáról is elérhető. Ezáltal

felgyorsul a könyvtárközi kölcsönzés, s ez a könyvtárosnak és a felhasználónak egyaránt hasznos.

A külföldi anyagunk fontos része az országban csak nálunk megtalálható ADONIS folyóirat-archiváló adatbázis. Ez több mint hatszáz féle teljes szövegű folyóiratot tartalmaz, többségében olyanokat, melyek más formában Magyarországon nem lelhetők fel. Ezenkívül számos kérést teljesítünk nyomtatott formátumú külföldi anyagunkból is, amelyből kiemelném a *Lancet*, *New England MJ*, *British Medical Journal*, *Journal of the American Medical Association* című folyóiratok csaknem negyven éves, hiánytalan állományunkat.

A British Library dokumentumszolgáltatásával fennálló szerződésünknek köszönhetően az országban nem található cikkeket is szinte órák alatt be tudjuk szerezni. A könyvtárközi kölcsönzés keretében kért dokumentumok döntő többsége egyébként folyóiratcikk. Ez a tendencia a természettudományos szakirodalom más ágaiban is megfigyelhető.

A könyvtárközi kölcsönzések intézése folyamán az orvosi könyvtárosok között jó kollegiális viszonyt és segítőkészséget tapasztaltam. Sajnos, van néhány olyan orvosi könyvtár, amely sosem fordul hozzánk kéréssel. Ennek okát abban látom, hogy régebben esetleg valamilyen rossz tapasztalatot szereztek velünk kapcsolatban.

Míndezeket összevetve megállapíthatjuk, hogy a könyvtárközi kölcsönzés fontos szerepet tölt be az orvosi könyvtárak működésében. Jelentősége az internet és a virtuális könyvtárak korában egyre nő.

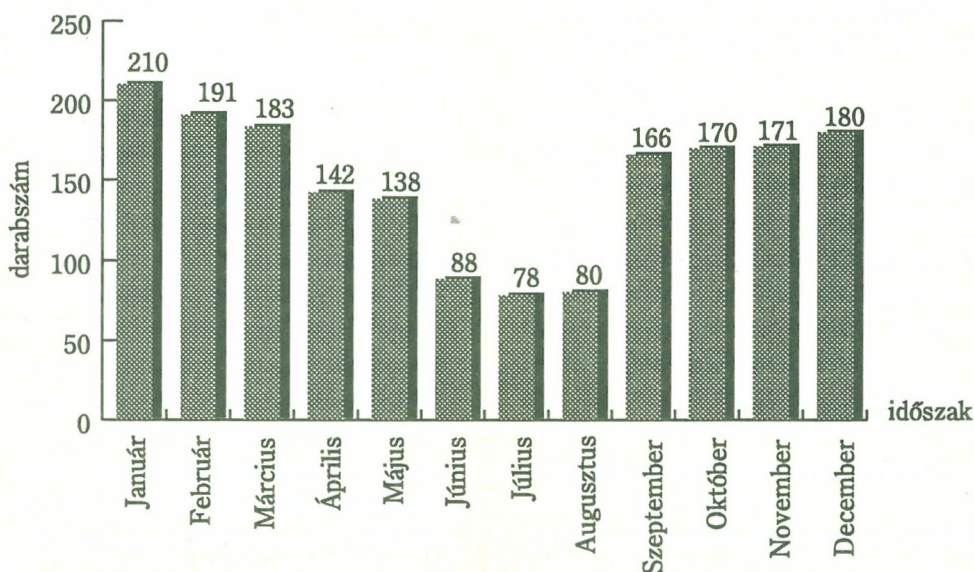
Szerző elérhetősége:

Stohl Viktor: *kkozi@medinfo.hu*

**Az Országos Egészségügyi Információs Intézet és Könyvtár
könyvtárközi kölcsönzései 2000-ben**

Allandó megrendelőink

Chinoin Gyógyszer és Vegyészeti Termékek Gyára Rt. Könyvtár (B 191)	42 kérés
Richter Gedeon Vegyészeti Gyár Rt. Műszaki Könyvtár (B 529)	102 kérés
Országos Onkológiai Intézet Orvosi Könyvtára (B 845)	101 kérés
Toldy Ferenc Kórház-Rendelőintézet Orvosi Könyvtára (C 4)	98 kérés
Kenézy Gyula Kórház-Rendelőintézet Orvosi Könyvtára (D 47)	121 kérés
Szent Pantaleon Kórház Orvosi Könyvtára (Duv 10)	33 kérés
Petz Aladár Megyei Kórház Orvosi Könyvtára (Gy 12)	31 kérés
Semmelweis Kórház Orvosi Könyvtára (M 454)	30 kérés
Jósa András Kórház Orvosi Könyvtára (Ny 9)	28 kérés
Pécsi Tudományegyetem Központi Könyvtára (P 10)	21 kérés
Baranya Megyei Kórház Orvosi Könyvtára (P 48)	41 kérés
Gróf Esterházy Kórház és Szakambulancia Orvosi Könyvtára (Pá 9)	29 kérés
Szegedi Tudományegyetem Könyvtára (Sz 2)	34 kérés
Tolna Megyei Önkormányzati Kórház Orvosi Könyvtára (Szk 10)	23 kérés
Veszprém Megyei Csolnoky Ferenc Kórház Orvosi Könyvtára (V 17)	48 kérés
Zala Megyei Kórház Orvosi Könyvtára (Z 4)	295 kérés
Összesen	1077 kérés

Könyvtárközi kölcsönzés teljesítése 2000-ben az Országos Egészségügyi Információs Intézet és Könyvtárban

A rovat margójára

A Vendégségben rovatban eddig valamilyen évforduló kapcsán kerestük fel az intézményeket és könyvtáraikat. Ezúton várjuk jubiláló orvosi-egészségügyi intézmények és könyvtárak jelentkezését, hogy gyűjteményük és érdekességeik bemutatásával mi is hozzájárulhassunk az ünnepséghez.

Látogatás a Semmelweis Orvostörténeti Könyvtárban

Zimmermann Hedvig – Országos Egészségügyi Információs Intézet és Könyvtár és
Nagy Imréné – Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézet

2001 májusában ünnepli a Semmelweis Orvostörténeti Könyvtár fennállásának 50. évfordulóját. Ebből az alkalomból kerestük fel dr. Magyar László könyvtárvezetőt és kollégáit, hogy segítségükkel bemutathassuk olvasóinknak ezt az egyedülálló gyűjteményt.

Az intézmény teljes neve Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár. A különböző egységek helyileg is elkülönülten, önállóan működnek. Mi eredetileg csak a könyvtárat szeretnénk volna bemutatni, de érdekességekppen néhány szót a társintézetekről is szólunk. A legkorábban, 1951-ben a könyvtárat alapították. A Fővárosi Tanács 1962-ben átadta Semmelweis Ignác szülőházát múzeum céljára az Egészségügyi Minisztériumnak. Az újjávarázsolt épületbe 1964 októberében költöztek be az intézet munkatársai, és megkezdődhetett a felhalmozott tárgyi és dokumentációs anyag nyilvántartásba vétele, egy állandó kiállítás megszervezése. A múzeumnak sok külföldi és magyar látogatója van. Az idei tavaszi fesztivál alkalmával március 20-án nyílt meg az Anatómiai Teátrum és Az ember a moralizáló anatómia színpadán című időszak kiállítás, amely 2002. január 31-éig tekinthető meg.

A budai várnegyedben feltárt barokk patikát (Bp. I., Tárnok u. 18.) egy minisztériumi döntés kapcsán 1966-ban csatolták a múzeumhoz és Arany Sas patika névre keresztelték.

Az Orvostörténeti Könyvtár 1968-ban egyesült az Orvostörténeti Múzeummal és az Arany Sas Patika-múzeummal. 1968-tól az Ernyey József Gyógyszerész-történeti Könyvtár is az intézet kezelése alá került. Az itt archivált anyag a Gyógyszerészeti Múzeum könyvanyagából, valamint a megszűnt Gyógyszerész

Egyesület könyvtárának anyagából jött létre. Az Ernyey József Gyógyszerész-történeti Könyvtár szerencsésen egészíti ki szakgyűjteményeivel a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum és Könyvtár történeti anyagát. Nagy kár lenne anyagi okokból csak patikaként üzemeltetni az épületet.

A Semmelweis Orvostörténeti Levéltár a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum és Könyvtár kiegészítéseként jött létre 1972-ben. Az iratanyag mennyisége 600 fm. Az irattári eredetű anyagok tartoznak ebbe a csoportba: irattermelő szervek, jogi személyek (egyesületek) összegyűjtött iratai. Az orvosegyesületi iratanyagon belül külön részt képviselnek az orvos-egyesületi tagsági ügyekre és segélyekre vonatkozó iratanyagok, az orvosegyesületi számlák és a banklevelek. Hasonló felosztású a Magyarországi Orvosok és Természetvizsgálók vándorgyűlésének anyaga is. A levéltár anyagának nagy hányadát teszik ki a személyes levelezések dokumentumai.

Az intézet 1974-ben kapta a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár nevet. A jelenlegi intézmény főigazgatója dr. Kapronczay Károly.

E kis bevezető után térjünk vissza látogatásunk fő témájára, a Semmelweis Orvostörténeti Könyvtár bemutatására. Az orvostudomány nagyjainak portréival díszített antik lépcsőházon keresztül jutunk a patinás olvasóterembe, – beszélgetésünk színhelyére. A környezet elkápráztat bennünket: csiszolt üvegablakok, antik bútorok, a munkaszobákban zsúfolt polcokon sorakozó régi könyvek. Rohanó, zajos Budapestünknek ezen a pontján megállt az idő. Mint megtudjuk, az épület eredetileg Kormos Ilona orfeumi színésznő tulajdona volt.

Az állomány alapját a Budapesti Irgalmas Kórház, valamint több vidéki rendi könyvtár orvosi- természetudományi gyűjteménye alkotta. Ez az állomány 1952-ben a megszüntetett Budapesti Királyi Orvosegyesület könyvtárának anyagával gyarapodott. Nagy adományok érkeztek a Pázmány Péter Tudományegyetem Kari Könyvtárából, a Gyógyszerészeti Intézetből, a Budapesti Bőr- és Nemi kórtani Klinikától, az Akadémiai Könyvtárból valamint az OSZK-ból. A gyűjtemény gyarapítása folyamatos. Sajnos, az évi beszerzési keret elég csekély, így az aukciókon megjelenő könyvcsemegék nem kerülhetnek a könyvtár tulajdonába.

Az Országos Orvostörténeti Könyvtár első igazgatója Palla Ákos volt. Őt a sorban Fekete Sándor, Schultheisz Emil, Antall József és Vida Mária követte.

A könyvtár könyv-, különlenyomat- és disszertáció-állományának nagysága megközelíti a százezer egységet. Külön kell szólnunk a könyvtár gyűjtőköréről és az állomány összetételéről. A könyvtár alapvetően kétféle dokumentumot gyűjt: az 1945-ig megjelent magyar és egyetemes orvosi szakirodalmat, illetve időbeli kötöttség nélkül az orvostörténeti kutatáshoz szükséges segédkönyveket, kézikönyveket, orvostörténeti munkákat. A könyvgyűjteményt gazdag folyóirat-, különlenyomat- és disszertáció-gyűjtemény egészíti ki. Különgyűjteményt alakítottak ki az orvosírók műveiből (szépirodalom).

Az állomány nagy részét a történeti, tudománytörténeti, művészeti és művelődéstörténeti dokumentumok teszik ki. Vannak könyvnyomtatás előtti kéziratos anyagok, ősnymtatványok, az 1501 és 1600 közötti időkből származó régi és ritka nyomtatványok, valamint 1711 előtti régi magyar nyomtatványok. Megtalálhatók itt a híres nyomdák termékei, illusztrációikról ismert nyomtatványok, híres kötések és neves tulajdonosok kötetei. Az orvosi művek mellett nevezetesen a botanikát, gyógyszerészetet, balneológiát, nemi betegségeket, pestist, kolerát, népi gyógyászatot, mágiát, okkultizmus témákat felölelő gyűjtemények. A ritkaságyűjteményről a könyvtár munkatársa dr. Kapronczay Katalin külön cikkben számol be részletesen.

Az orvosi disszertáció-gyűjtemény több mint ötezer kötet, amely a régi magyar inaugurális disszertációk mellett az 1940-es évekig a német és francia egyetemeken doktorált orvosok értekezéseit is felöleli. A harmincezer egységet tartalmazó különlenyomat-gyűjtemény összetétele hasonló az újabb kori könyvgyűjteményéhez. A különlenyomatok tartalmuk szerint

magyar és külföldi orvosi és orvostörténeti cikkek. Bőven akad közöttük dedikált, kéziratos jegyzettel ellátott példány.

A folyóiratállomány meghaladja a harmincezer kötetet. Természetesen ez az állomány is kettős jellegű, részben orvosi, részben orvostörténeti folyóiratokból áll. Az orvosi szakirányúak mellett gyógyszerészeti lapok és folyóiratok tekintélyes sorozatai is megtalálhatók a gyűjteményben. Jelenleg a kurrens időszaki kiadványok száma száztizenhat cím, ebből negyvenegy külföldi kiadvány.

Meg kell említeni, hogy a könyvtár állománya a magyar nyelven kívül felöleli szinte az összes világnyelvet.

A könyvtári egységek munkaszobákban szabadpolcokon, valamint egy raktárhelyiségben szakrenden belüli numerus kurrens szerint helyezkednek el. A ritkaságok az olvasóterem zárt szekrényeiben találhatók.

Egy történeti gyűjtemény esetében nagyon fontos az állományvédelem. A könyvtár ezért nem kölcsönöz könyvet, csak könyvtárközi kölcsönzéssel. A könyveket és a folyóiratokat folyamatosan köttetik, és egy könyvrestaurátort foglalkoztatnak.

A gazdag dokumentumállomány feltárása többszempontú. Van kereszt- és tárgyszókatalógus egyaránt. A segédkönyvtár szakozása az ETO alapján történt. Az orvostörténeti anyag feldolgozásának alapját a National Library of Medicine által kidolgozott orvostörténeti szakrend fordítása adja. Külön katalógus regisztrálja a könyvekben illusztrációként szereplő fotókat. Az önálló fotógyűjtemény is katalogizálva van, de azt a múzeum tartja nyilván.

Elkezdődött a könyvtár állományának gépi feldolgozása is. Két integrált könyvtári rendszer – a Szirén és a Tinlib – került szóba a gépesítés kapcsán. Anyagi okokból a Szirén-rendszert vásárolta meg az intézmény. Magyar László elégedett ezzel a rendszerrel. A feldolgozást több kolléga megosztott munkarendben végzi. Sajnos, csak egy számítógépre telepítették a Szirént, így lassan haladnak a munkával. A rekordok felvétele a betűrendes katalógus alapján történik, ez idáig az F betűig jutottak el.

Készül az intézmény home page-e, amelyen a könyvtár OPAC-ja is elérhető lesz.

A könyvtár hétköznap 9,00-tól - 16,30-ig, hétfőn és csütörtökön 9,00-tól - 19,00 óráig tart nyitva. Az antik olvasóteremben maximálisan tizenkét ember tud leülni. A forgalom nem túl nagy, de a kisszámú személyzettel nem is tudnának sokkal több olvasót ellátni. A felhasználók egészségügyi szak- és főiskolások,

orvosegyetemisták, (többnyire) nyugdíjas kutatóorvosok, valamint bölcsészhallgatók.

Az olvasóterem több funkciót is ellát. Otthont ad az Orvostörténeti Társaság üléseinek, egyéb tudományos és kulturális rendezvényeknek.

Csekély beiratkozási díj ellenében az olvasó nyugodt, szép, szinte családias környezetben kutathat, hozzáértő könyvtárosok segítségével. A XIX., XX. (most már) XXI. századi irodalomról másolat is kérhető. A régi könyveket és folyóiratokat állományvédelmi okokból nem másolják. Külföldi anyagok keresésére a National Library of Medicine Medline alapú szolgáltatását, a Histline-t használják. Nagy igény lenne egy fényképezőgépre, amellyel a könyvtár ritkaságaiból a helyszínen tudnának kópiákat készíteni. Fotósa tudniillik csak a múzeumnak van, így ha a könyvtár anyagából kell fényképezni, át kell hurcolni az egész felszerelést az Apród utcából a Török utcába.

A szolgáltatások része a könyvtárközi kölcsönzés.

Az intézmény kiadói tevékenysége is jelentős. A könyvtárban belül működik az Orvostörténeti Közlemények szerkesztősége. A lap 1955-ben indult, általában évi négy száma jelenik meg. A folyóirat elsődleges célja az orvostörténelmi szakirodalom művelése, a múzeum és könyvtár tudományos intézeti munkájának kiegészítése. Szakterületén túl is fontos adalékokkal szolgál az egyetemes és a magyar történelem, valamint a művelődéstörténet területén. Elkészült a folyóirat negyven éves (1955-1995) repertóriuma. A kötet a megjelent tanulmányok, cikkek, közlemények, könyvismertetések és nekrológok megjelenési sorrendben számozott, teljes címléírást tartalmazó mutatójával indul. A továbbiakban a szerzők, a személynevek, a földrajzi nevek, végül pedig a tárgyszavak mutatóját találhatjuk meg benne. A könyvtáros kollégák nagy haszonnal forgathatják. Nagy érdeklődésre tartanak igényt az Orvostörténeti Közlemények Supplementum-kötetei is. Ezek többnyire egy szerzős kiadványok. Az Orvostörténeti Közleményekre elő lehet fizetni, de a könyvtár munkatársai cserekiadványként is értékesítik.

A folyóirat kiadásán túl könyvkiadói tevékenységet is folytat az intézet. Jeles régi orvosok életrajzeit, egy-egy tudományterület történetének monográfiáit, reprint kiadványokat, művelődéstörténeti érdekességeket jelentetnek meg. A magas szintű kiadói tevékenységről a következő címek tesznek tanúbizonyságot: Weszprémi István Magyarország és Erdély orvosainak rövid életrajza című művének latin-magyar nyelvű kiadása négy kötetben, Fekete Sándor Tauffer Vilmosról a modern magyar

nőgyógyászat megteremtőjéről írt monográfiája, valamint Ruttkai László kötete Jesseniusről, hogy csak pár művet említsünk. Az intézet jelenteti meg az Orvostörténeti Könyvek-Libri Historiae Medicae sorozatot is. Legutóbbi kiadványuk orvosi témájú numizmatikai gyűjteményeket mutat be: (Csománé Kovács Mária: Medicina in nummis 2000).

A könyvtár dolgozóinak száma hét fő. Többségük szakirányú felsőfokú végzettségű.

Elmenőben Magyar Lászlót gondjaikról faggatjuk. Elmondja, hogy a könyvtár fenntartója az Egészségügyi Minisztérium, de tudománytörténeti gyűjtőköre és nyilvánossága okán akár a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma is lehetne. Sajnos, tőlük még nem kaptak támogatást. Pályázni nehezen tudnak, mert a feltételeknek valahogy soha nem felelnek meg. Újabb könyvritkaságot nehezen tudnak vásárolni, mert erre külön keret kellene. Egy-egy régi ritka könyv az árveréseken 2-300 ezer Ft-ba is belekerül, márpedig ez az éves keretüknek majdnem a fele. Bevételük alig van, értékesíthető állományrészüket már kiáruzták, de ezt egyszer lehet csak megtenni. Az olvasóterem bérbeadása, a saját kiadványok értékesítése, a beiratkozási díjak csekély összeggel növelik a költségvetési pénzt. Égető helyhiánnyal küzdenek, állandóan átrendezik a polcokat, hátha így egy kis helyet nyernek. A könyvtár ezzel a helykapacitással legfeljebb egy évig tud még gyarapítani. Sajnos akármilyen raktár sem felel meg könyveiknek. A raktárnak száraznak, tisztának kell lennie, hogy az egyedülálló gyűjteményt az utókor is használni tudja. Több számítógép kellene (már említettük, hogy egy gépen dolgozzák fel a könyvtár anyagát). Ismerős gondok, ugye? De örömmel látjuk, hogy a gondok ellenére ez a könyvtár is működik. Az olvasók lankadatlan érdeklődése, a kollégák lelkesedése, tudása, szakmaszeretete működteti a gyűjteményt.

A májusban sorra kerülő jubileumi megemlékezés pontos programja még nem alakult ki. Az már bizonyos, hogy az intézet kiállítást rendez a könyvritkaságaiból, valamint előadások hangzanak el az ötven év történetéből.

Reméljük, hogy a kiállítás megnyitóján is ott lehetünk, és kedves olvasóinkat is üdvözölhetjük a rendezvényen.

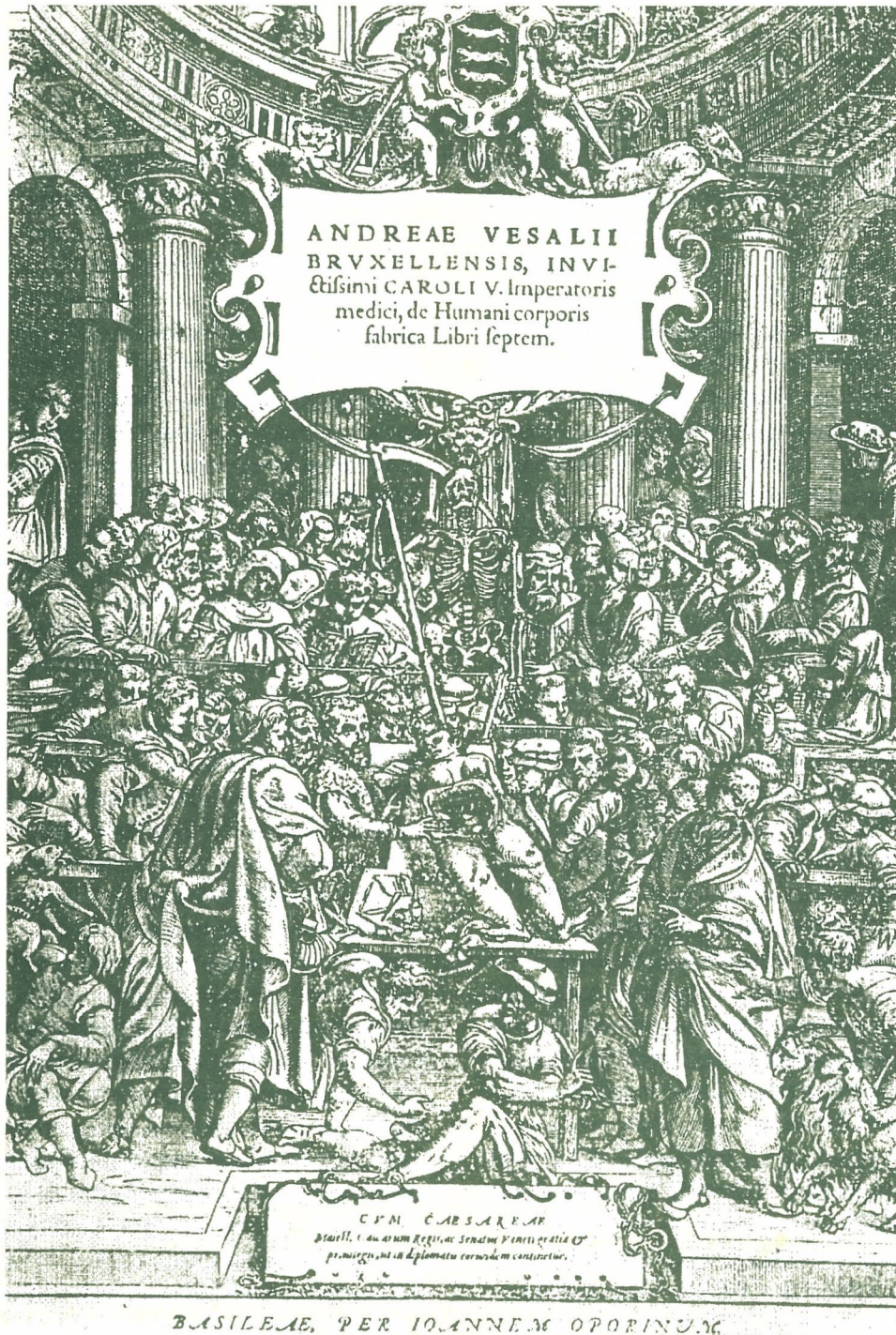
Irodalom

1. Képek a gyógyítás múltjából. Szerk.: Antall József, Bp.1972.

Szerzők elérhetősége:

Zimmermann Hedvig: hedi@medinfo.hu

Nagy Imréné: mnagy@opni.hu

(Forrás: Képek a gyógyítás múltjából., Budapest, 1972.)

A Semmelweis Orvostörténeti Könyvtár ritkasággyűjteménye

Dr. Kapronczay Katalin főkönyvtáros
Semmelweis Orvostudományi Múzeum, Könyvtár

A megalakulásának ötvenedik évfordulóját 2001. május 1-én ünneplő Semmelweis Orvostörténeti Könyvtár mintegy százszázezer kötetes anyagának legértékesebb gyűjteményi egysége a ritkasággyűjtemény. A különgyűjtemény 1093 kötetben 1717 különleges értékű önálló munkát tart számon.

A különgyűjteményben tizenöt ősnymtatványt, száznyolcvanegy kéziratot (ebből hét a könyvnyomtatás előtti korból származik), hétszázötven XVI. századi, ritka nyomtatványt, valamint csaknem százötven magyar, illetve magyar vonatkozású (Hungarica) könyvet őrzünk. A későbbi korokból a tudományos értékük miatt kurióznak számító kötetek, a kevés példányszámban megjelent munkák, a tudománytörténet szempontjából fontos művek első kiadásai, illusztrációik, különleges kötéseik, tulajdonosi bejegyzésük miatt védett könyvek találhatók. A ritkasággyűjtemény kötetéről nem csupán a hagyományos címleírás készül, hanem minden munkáról egy-egy részletes leírás is, amely tájékoztat a könyv szerzőjéről, tartalmáról és tudománytörténeti jelentőségéről egyaránt. A leírások tartalmazzák a könyvészeti adatokat is: a kiadóra, a kiadásra, az illusztrációkra és a kötésre vonatkozó ismereteket, ezen túlmenően a példány jellemzőit: az előző tulajdonosokra utaló adalékokat, a possessor bejegyzéseket.

A gyűjtemény téma szerinti összetétele érdekes képet mutat. Rendkívül gazdag a bőr- és nemi betegségek témáját feldolgozó munka, hiszen a 1500-as években az orvosokat leginkább a szifilisz és az egyéb járványosan terjedő betegségek kötötték le. Szép számmal található általános orvosi kérdéseket taglaló, anatómiai, sebészeti írás, valamint az orvostudománnyal kapcsolatban álló asztrológia, természeti mágia, kabbalisztika, okkultizmus és alkímia témáját felölelő kiadvány. Igen gazdag a gyógyszerészethez kapcsol-

ható állomány, elsősorban a gyógyszerkönyvek és a gyógynövényes feldolgozások tartoznak ide. A ritkasággyűjteményben őrizzük a természettudományok egyéb ágait képviselő műveket: általános biológiai, fizikai, ásványtani, állattani, hidrológiai stb. munkákat is.

A gyűjtemény sokszínűségét a történelmi, jogi, filozófiai, teológiai és biográfiai összeállítások gazdagítják és néhány rendkívül érdekes korabeli útleírásunk is van.

Ami a nyelvi megoszlást illeti, a német és a latin nyelvű könyvek vannak az első helyen, ezt a magyar nyelvűek követik, ennél kevesebb az olasz nyelven írt munka, elenyésző a francia, az angol és a spanyol nyelvű kiadványok aránya.

Gyűjteményünk több darabja – országos viszonylatban is – egyedi példány, kuriózum.

Kézirateink közül kiemelkedik egy huszonnyolc hártyalapos, két részből álló mű. Első része egy orvosi-asztrológiai értekezés latin nyelven, a második a „Kindern is wein ain gift...” kezdetű, középelnémet nyelven írt „Gesundheitsregel”. Az Arzneibuch című, 1503-ból származó kézirat szerzője Heinrich von Pflospent, az első német nyelvű sebészeti könyv szerzője. Munkáit sokszor lemásolták és így terjesztették, a mi példányunk is egy ilyen korabeli másolat. A szifilisszel foglalkozik az a két kézirat, amely Hieronymus Mercurialis és Hieronymus Capivaccus előadásai nyomán készült, tanítványaik jegyezték le a mesterek előadásait.

Tizenöt ősnymtatványunk közül tizenhárom orvosi témájú. Igen értékes Maimonides, Moses (Rabbi Moses): Aphorismi secundam doctrinam Galeni (Bologna, 1489) című munkája, amelyben a Galenust követő arab és görög szerzők aforizmáit gyűjtötte össze, Conrad Schellig, Johannes Widmann és Josephus Gruepeck szifiliszről írt műveikkel képviseltetik ma-

gukat az ősnymtatványok sorában. Hieronymus Brunswig: *Chirurgia* (Augsburg, 1497) című munkája könyvtárunk egyik legszebb darabja. A szerző Strassburgban céhbeli sebészként dolgozott, ismeretei és gyakorlata alapján állította össze ezt a könyvet időskorában. Elsősorban lőtt és szúrt sebekkel, amputálással, kauterizálással foglalkozik, a gyönyörű fametszetek Johann Schönsperger munkáját dicsérik. A kötet kolligátumként tartalmazza Johann Gersdorff: *Feldbuch der Wundartzney* (Strassburg, 1517) című tábori sebészeti művét is.

A *Biga Salutis* ... című ősnymtatványunk nem csupán orvosi, hanem magyar vonatkozásai miatt is érdemes a méltatásra. Szerzője Laskai Osvát minorita szerzetes. Háromkötetes prédikációgyűjteményének ez csak egyike, amelyet 1498-ban, Hagenauban nyomtatott ki. Két prédikációt kell kiemelni a kötetből, mivel ezek a leprával foglalkoznak. Laskai élethű leírást ad a lepráról, amelyből arra lehet következtetni, hogy kora színvonalának megfelelő orvosi ismeretei voltak. Ez idő tájt úgy tudjuk, hogy ez az első magyar nyomtatott orvostörténeti emlékünktől. A kötet további nevezetessége, hogy a hátsó kötéstáblájából előkerült XVI. századi magyar nyelvű virágének-töredék (Zöldvári ének), amelyet Borsa Gedeon határozott meg, ma az Országos Széchényi Könyvtár kéziratárájában van.

A ritkasággyűjteményben legtöbb művel képviselt szerző Hippokratész és Galénosz, önálló kötetekben kiadott írásaik, illetve az ezekhez más szerző által írott kommentárok révén.

Andreas Vesalius, az anatómia megújítója a szerzője a Nürnbergben, 1551-ben kiadott német nyelvű *Anatomianak*, amely negyven nagyméretű, művészi értékű fametszetes illusztrációt tartalmaz. Az illusztrációkat egy Tiziano-tanítvány, Jan Calcar készítette. Fontos mérföldkő a sebészetben Ambroise Paré munkássága, összegyűjtött munkáit tartalmazza a Párizsban, 1530-ban kiadott kötet. Johanness Michael Savonarola – a prédikátor Girolamo Savonarola nagyapja – *Practica maior* (Velence, Giunta, 1547) című műve a gyakorlati orvostudomány teljes foglalata.

Az egyetemes orvostörténelem későbbi századait a legjelesebb szerzők munkái fémjelzik a ritkasággyűjteményben, de itt tekintsünk el a felsorolástól, hiszen a keretek nem teszik ezt lehetővé.

A régi magyar kiadványokat (RMK-RMNY-anyagot) illetően, bár szép számmal találhatók anyagunkban, sajnos, nem tekinthető hiánytalannak a gyűjtemény. A XVI. századi orvospolihisztor, Zsámboky János negyvennégy ismert műve közül több megvan állományunkban. Méliusz Juhász Péter, a magyar reformáció egyik vezéregyénisége számos vallásos és hitvitázó munkája mellett adta ki *Herbáriumát*, amely a magyar botanikai és gyógynövény-irodalom egyik korai értéke (Kolozsvár, Heltai Gáspár, 1578). Pápai-Páriz Ferenc: *Pax corporisának* csaknem valamennyi kiadását megtalálhatják különgyűjteményünkben. Veszprémi István nevéhez fűződik az első magyar orvosi életrajzi összeállítás (*Succincta medicorum Hungariae et Transsylvaniae biografia. 1774-1787*) négy kötetben, valamint a pestis elleni oltás lehetőségét felvető *Tantamen de inoculanda peste* (1754) című könyvek. Csapó József gyermekgyógyászati témájú könyvecskéje a XVIII. századi magyar nyelvű szakirodalom gyöngyszeme. Mátyus István: *Ó és Új diaetetikáját* (1762) és Nyulas Ferenc: *Az Erdély országi orvosi vizeteknek bontásáról közönségesen* (1800) című átfogó balneológiai művét sem szabad említés nélkül hagyni. A XIX. századi magyar nyelvű orvosi szakirodalom egyre specializálódóbb kiadványai közül is bekerült néhány a védett gyűjteménybe. Elsősorban Semmelweis Ignác munkái: a gyermekági láz okait feltáró korszakos műve, az *Aetiologia* (Bécs, 1861), valamint az orvostársaihoz írott nyílt levelei (*Offener Briefe* ... 1862). Balassa János: *Képző műtétek* (1867) című pompázatos illusztrációkkal ellátott munkája a magyar plasztikai sebészet első reprezentánsa.

Nem orvosi témájú, de a magyar művelődéstörténet értékes emlékei közé tartozik, pl. Antonio Bonfini: *Symposion Trimeronja* (Bazel, 1572), *Historia Pannonica* ... (Köln, 1690) és *Ungarische Chronica* ... című híres munkájának több kiadása is. Apáczai Csere János: *Magyar Encyclopaediájának*, Horányi Elek és Bod Péter életrajzi lexikonának eredeti kiadása, magyar nyelven kiadott botanikai művei, vagy Orbán Balázs Székelyföldről írott csodálatos munkája is megtalálható gyűjteményünkben.

Szerző elérhetősége:

Dr. Kapronczay Katalin: 212-5368

Kedves „Orvosi Könyvtáros”-ok!

A megszólítás nem egészen hivatalos jellegéért gondolom nem kell elnézést kérni, hiszen nem csupán a lapot, hanem minden orvosi könyvtárost is megszólítok, akikről pedig köztudomású, hogy mindig türelmesek, segítőkészek, egyszóval kedves emberek.

Az egészségügyi alapellátásban dolgozók szempontjait igyekszem csokorba szedni és átadni Önöknek.

1. Más és más az igénye az orvosoknak, attól függően, hogy hol dolgoznak. A nagyvárosi és városi orvosok nem adnak készenléti szolgálatot, így szabadon be tudnak ülni a könyvtárba is. De a községekben hétfőtől szombat reggelig készenléten lévőknek a köldökzsinór a világháló – a nyomtatott anyagok mellett. De nem ülhetnek sokat a számítógép előtt sem, mivel nem minden településen tudnak számukra ISDN vonalat rendelkezésre bocsátani, hiszen bármikor telefonon is hívhatják őket sürgős, életveszélyes eset ellátásához.

A községi orvos, de a többiek számára is elfogadható, sőt, kívánatos az a megoldás, ha kéthetente, havonta válogatásokat kaphat a hazai és a nemzetközi orvosi szakirodalomból. Ezen belül az általános orvosi – családorvosi, házi-gyermekorvosi – valamint a határterületi kérdések a legfontosabbak. A rövid ismertető/témamegjelölő összeállításból lehessen kiválasztani és teljes terjedelmében megkérni egy-egy tanulmányt. Míg az előzőt díjmentesen szeretnénk böngészni, a személyesen számunkra megküldött (lefordított) tanulmány költségeit természetesen számla ellenében rendeznénk.

Örölnénk, ha első alkalommal belépve az Önök internetes rendszerébe az ötjegyű pecsétszámunkkal azonosítanának bennünket, így szerevezve információt a felhasználók köréről. Az is öröndetes lenne, ha jogi, minisztériumi, kamarai, gyógyszerügyi híreket is kaphatnánk és eléménk az orvosi kongresszusi naptárt is.

2. Nem csupán az orvosok igényeit szeretném tolmácsolni. A teamben velünk együtt dolgozó védőnő, szakápoló, adminisztrációs munkatárs továbbképzését, naprakészségét is támogatná, ha az előbb felsorolt témákból az őket érintő anyagokat megkaphatnák. Természetesen a praxis bevételeiből fedeznék a velük kapcsolatos elektronikus könyvtári szolgáltatások költségeit is.

Köszönöm, hogy elolvasták leveletem, és kíváncsi lennék rá, hogy mi valósítható meg felvetéseimből. A szokásos „jó egészséget kívánom” Önöknek köszönés mellé eddigi és ezutáni segítségük megköszönéseként egy csokor tavaszváró „elektronikus” hóvirágot mellékelek szeretettel a többségében hölgyekből álló orvosi könyvtáros társadalomnak.

*Dr. Makkos Gyula, családorvos
alapellátási szakértő*

telefon: 0630/9480-122

e-mail: makkos.drgy@mail.matavet.hu

Helyreigazítás

Az Orvosi Könyvtáros 2000/2. számában a Felhasználói szemmel című rovatban sajnálatosan tévesen jelent meg az Egy orvosi könyvtár szerepe és jelentősége a rutin feladatokat, a mindennapi gyógyítást végző kórházakban című cikk szerzőjének neve. Helyesen: Dr. Csermely Ferenc nyugalmazott osztályvezető főorvos (Megyei Jogú Város Kórháza – Nyíregyháza)

Elnézést kérünk a történetekért!

Gondolatok a könyvtárban

Dr. Betléri István, orvos

Országos Egészségügyi Információs Intézet és Könyvtár

*„Rakjuk le hangyaszigorlalommal, amit
Agyunk az ihlet órákban teremt”
(Vörösmarty)*

Az alap-természettudományokban – itt elsősorban a fizikára és a biológiára gondolok – az elmúlt évtizedekben bekövetkezett robbanásszerű fejlődés minőségileg is új utakat nyitott az orvostudományban, a gyógyító (klinikai) orvoslásban.

Megnőtt az ismeretanyag, új kutatási irányok (genetika, molekuláris biológia stb.) formálódnak a szemünk előtt.

Ezen mértani haladványszerűen növekvő ismeretanyag megszerzése, rendezése, az abból származó új szemlélet formálása, a továbbfejlődéshez szükséges újabb és újabb ismeretek átrendezése, a főleg, az új helyzetben nem használható információk kiszűrése, selejtezése nemcsak a fejlődésben elkötelezett orvosokkal, egészségügyi szakemberekkel, hanem munkájukat segítő orvosi könyvtárosokkal szemben is új igényeket támaszt.

Az egészségügyben világszerte tapasztalható kétirányú fejlődés – egyrészt a nemzeti egészségügyi politika pozitív értelmű alakulása, a szervezettebb járványügy, higiéné stb., másrészt a népesség előregedéséből, általában demográfiai mutatók (legalább Európában, ezen belül hangsúlyosan hazánkban) előnytelen alakulásából és még számos, itt nem felsorolható okból eredeztethető restriktív egészségügyi és szociálpolitika – megköveteli, hogy a rendelkezésünkre álló humán és materiális értékekkel célratörőbben, racionálisan bánjunk.

A szinte folyamatos egészségügyi szerkezetváltás és az orvostudományi kutatómunka is rendkívül költséges. Eredményességük egyik alapvető feltétele a kérdéses probléma állásának, az idevonatkozó hazai és nemzetközi szakirodalomnak a részletes és pontos ismerete. E nélkül könnyen igen drága, pénzt és energiát pazarló ismételtetésekbe kényszerülhetünk, tévutakra tévedhetünk.

Nem kétséges, hogy a mai kihívásoknak megfelelni képes orvosi könyvtáros – amellet, hogy a nyomtatott betű világában a régi, természetes otthonossággal mozog – birtokában kell hogy legyen az elektronikus információszerzés módszereinek is.

Még hosszú időnek kell hazánkban eltelnie addig, amíg a kutató, illetve a gyakorló orvos nélkülözni lesz képes ezen a téren az orvosi könyvtáros segítségét. Sőt, megkockáztatható, hogy ez belátható időn belül nem fog bekövetkezni.

Negyven évet átívelő kutatói és klinikusi orvosi gyakorlatomból tudom, hogy valamilyen „rossz varázslat” következtében a rendelkezésemre álló idő egyre kevesebb lett. A mindennapos gyógyítómunka számtalan gondolatot szül az azokra nyitott orvos fejében. Ezek nagyobb része mintegy abortíve tűnik el a semmiben – részben idő hiányában. Csak kis töredékük jut el az igényes kérdésfeltevésig és addig, hogy abból tudományos munkaterv szülessék. Még kevesebb azoknak a száma, amelyek értékelhető tudományos eredményre vezetnek.

Meggyőződésem, hogy a mainál intenzívebb könyvtárosi-orvosi szellemi partnerség sokat segíthetne ezen a téren.

Az orvosi könyvtáros nem úgy születik, hogy a medicina fogalomtárát magával hozza az egyetemről vagy a főiskolából. Menet közben kell elsajátítania a szoros értelemben vett saját szakmája mellett a szükséges kb. 10-40 ezer orvosi, egészségügyi terminológiát, a szak kifejezések összefüggéseit. Persze, nem várható el a könyvtárostól, hogy minden orvosi szak kifejezést pontosan ismerjen. De az orvos igazi partnere akkor lesz, ha bibliográfiai ismereteit minél jobban működtetni tudja a medicina fogalomtárában.

Az egészségügyet finanszírozó társadalombiztosítók és az egészségügyi kormányzatok szakmai politikájuk

kialakításához világszerte – nálunk is – egyre több helyzetfelmérést igényelnek. Az ezekhez szükséges adatoknak csak egy részét képesek a statisztikusok a rendelkezésükre bocsátani. Szükség van tehát az orvosi, egészségügyi szakirodalom különböző irányú feldolgozására. Ezt teszik többek között a COCHRANE-típusú adatgyűjtések (randomizált, kettős vak módszerrel végzett tanulmányok, metaanalízisek) is.

Emellett a tervezés, a várható igények felmérése elengedhetetlenné teszi mind a kutatás várható irányainak, mind azok költségigényeinek mielőbbi, minél részletesebb becslését is.

A klinikai, gyakorlati orvoslás, elsősorban az invazív operatív medicina fejlődési irányainak a felmérése csak a hazai és a nemzetközi szakirodalom legújabb adatainak a birtokában lehetséges. Ezt a célt szolgálja többek között az Országos Egészségügyi Információs Intézet és Könyvtárban folyamatosan készített Magyar Orvosi Bibliográfia (MOB), az országtanulmányok, valamint a nemzetközi szakirodalom nyomon követése.

Hazánk kórházi, klinikai könyvtáraiban vonatottan halad az elektronikus adatbázisok, az on-line-hozzáfér-

hetőségek kiépítése. Kórházaink jelenlegi helyzetében az anyagi korlátok szűk határokat szabnak a könyvek és folyóiratok beszerzésének. Ezért hangsúlyt kell helyezni a könyvtárközi kapcsolatok további gyorsítására, racionalissá tételére, hogy az információk minél szélesebb körben, minél gyorsabban teríthetők legyenek.

Közhely, hogy az informáltság még nem tudás, de az is egyértelmű, hogy információ nélkül nincs tudás, tudás nélkül nincs szemlélet, amely egyedül képes a fejlődés azon irányainak megszabására, amelyek az elmúlt évtizedek alatt leromlott magyar egészségügyet a felemelkedés útjára terelhetik.

Erre az orvostudomány egymagában nem képes. Eredményt csak közös erőfeszítésekkel érhetünk el. Ebben a közös munkában dolgoz van az orvosi, egészségügyi ismeretek „házőrzőjének”, az orvosi könyvtárosnak is.

Szerző elérhetősége:

Dr. Betléri István: 338-4133/114 mellék

Tájékozódjon a világ külföldi szakirodalmában.

Rendeljen szakszerű külföldi szakirodalmi kutatást

az Országos Egészségügyi Információs Intézet és Könyvtár

Nemzetközi Szakirodalmi Információs Osztályán, a világon megjelenő

egészségügyi, orvostudományi, ápolási, szociológiai, pszichológiai,

egészségügyi jogi, statisztikai

szakirodalmi adatbázisokból.

A megrendeléseket Dr. Herényiné Dr. Latin Györgyi osztályvezető fogadja

a 338-4133/113, 266-0401 telefonszámon vagy

a *g.latin@medinfo.hu* címen.

Változó orvosi könyvtárak, megváltozott olvasói szokások, igények és elvárások

Dr. Jakó János nyugdíjas belgyógyász osztályvezető főorvos
Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat Jósza András Kórháza

Bevezetőül érdemes átgondolnunk: milyen forrásokból szerzi szakmai ismereteit egy mai kórházi orvos? Vitathatatlan, hogy az egyetemi évek alatt jól megtanultak biztos alapok akkor is, ha valaki több évtizede végzett, jóllehet ismereteik frissességét illetően egyértelműen azok vannak, előnyben, akik mostanában fejezték be tanulmányaikat. Az sem kétséges, hogy az egyetemen szerzett ismeretanyag csupán alapnak tekinthető, s az új ismeretek megszerzéséért naponta meg kell küzdenünk.

Milyen lehetőségek állnak rendelkezésünkre ismereteink gyarapítására? 1. Kongresszusokon, egyéb tudományos rendezvényeken, továbbképzéseken való aktív (!) részvétel. Ez nem mindenki számára adatik meg azonos mértékben és minőségben. 2. A tanulás egymástól, elsősorban az idősebbektől ma már egyre kevésbé teremti érdemi lehetőséget az ismeretek gyarapítására, miután robotszerű munkánk során egyre kevesebb idő jut arra, hogy beszéljünk egymással, gondolatainkat kicseréljük, ismereteinket és tapasztalatainkat megosszuk. Az osztályvezető főorvosok fő feladata egyre kevésbé a fiatal munkatársak tanítása, sokkal inkább más – többnyire anyagi természetű, finanszírozással kapcsolatos, illetve adminisztratív – feladatok ellátása. 3. A folyóiratreferálók – még ha rendszeresek és megfelelő színvonalúak is – csak egy-egy szűk tevői továbbképzésünknek. 4. A gyógyszergyárak képviselői, orvoslátogatói ismertetőik során – feladatuknak megfelelően – csupán egy-egy gyógyszer bemutatására, egy-egy betegség kezelésének a kérdéseire szorítkoznak. 5. Marad tehát az egyéni érdeklődésen alapuló rendszeres önképzés, továbbképzés, amely viszont időigényes és megfelelő könyvtári háttér nélkül nem lehet elképzelni. Az egyre növekedő könyv- és folyóiratárak miatt ugyanis ma már egyre kevesebb orvosnak van olyan korszerű könyv- és folyóiratállománya, amely megfelelő alapot teremthetne az eredményes önképzéséhez.

Megjegyzendő, hogy a szakmai továbbképzés terén mutatkozó ambíció a szakvizsga sikeres letétele, a szak-

orvosi cím elnyerése után többnyire „látványosan” hanyatlik, s nagy kérdés, hogy az újabb próbálkozások (pl.: a kreditpontrendszer) mehozza-e mindenki számára a kellő érdeklődést és aktivitást.

Fiatal orvosként a DOTE I. számú Belklinikáján dolgoztam, ahol igen korán megismerkedhettem a klinika könyvtárával, amelyre ma is úgy gondolok vissza, mint egy szent helyre, egy templomra, a maga csendjével és nyugalmaival. A zárható, de soha be nem zárt (!) szekrényekben, polcokon sorakozó „öreg” és modern szakkönyvek, folyóiratok lenyűgöztek, megfogtak, örök életre elcsábítottak, a szakirodalom olvasásának rabjává tettek, s ez a rabság még ma is tart. Megítélésem szerint akit a könyvtár illata, atmoszférája megfogott, azt örök életére a rabjává is tette, Moldova György vasutasához hasonlatosan, „akit a mozdony füstje megcsapott”. (A könyvtár tisztelete és szeretete egyébként már sokkal korábban kialakult benne, általános és középiskolás koromban, szülővárosomban, Sárospatakon, ahol szabadidőm nem kis részét a Református Kollégium Nagykönyvtárában töltöttem. Ezt a találkozást tekintem első és egyben meghatározó könyvtári élményemnek.)

Későbbi éveim során a DOTE II. számú Belklinika tagjaként az egyetem központi Kenézy Könyvtárának lettem csaknem mindennapos látogatója. Akkor még akartunk és tudtunk is időt szakítani a könyvtár olvasótermében való rendszeres olvasására, s ez olyan olvasási technika és tájékozódási gyakorlat kialakulását eredményezte, amelyet ma is haszonnal tudok kamatoztatni. Nem elegendő ugyanis egy-egy folyóirat tartalomjegyzékének gyors átfutása, hanem azt át kell lapozni. A címek ugyanis egymagukban nem mindig adnak kellő információt az adott cikk mondanivalójának lényegéről, annak felismeréséhez célszerű átnézni az összefoglalást, elolvasni a cikk bevezető sorait és a megbeszélés utolsó bekezdéseit. (Sajnos, néhány folyóirat esetében meg kell elégednünk a tartalomjegy-

zék fénymásolatának a megszerzésével és átolvasásával, miután a könyvtárközi kölcsönzésnek ez a formája könnyebben megvalósítható, mint a kérdéses folyóirat minden számának a rendszeres kölcsönzése. Félő, hogy ez a „módszer” a könyvtárak növekvő anyagi miatt egyre inkább teret fog hódítani! A segítség olykor felbecsülhetetlen értékű, de mégsem az igazi. Sok-sok közlemény áttanulmányozása megtanítja az olvasót a cikkek felmérésére ismerősök lesznek a szerzők és a munkahelyek nevei, lassan meg tudjuk ítélni, hogy mennyire értékes egy-egy munka, ugyanis a megítélést az is segíti, hogy ki írta a közleményt, honnan közölték, milyenek az irodalmi hivatkozásai. Folyóirat-böngészés közben felfigyelhetünk olyan adatokra, amelyeket később, betegellátó munkánk vagy tudományos ténykedésünk során fogunk tudni értékesíteni, módosulhat érdeklődési körünk, kazuisztikus érdekességekre bukkanhatunk a már kezelt betegeinket illetően, stb. A folyóiratokban található gyógyszerreklámok révén egy-egy új gyógyszer már akkor ismerőssé válhat, amikor még nem is alkalmaztuk a gyakorlatban. A kongresszusi beszámolók, a könyvismertetések, a rendezvényekre szóló meghívók elolvasása közben olyan információkhoz juthatunk, amelyek egyéb tájékozási technika révén elvesznének számunkra.

Mindaz, amit az előzőekben részletezttem, a magyar és a külföldi folyóiratok lapozgatására együttesen vonatkozik. Csak magyar folyóiratok olvasásával is tájékozottságára lehet szert tenni, de az szerényebb, mint az idegen nyelvű folyóiratokat is kézbe véve nyerhetünk.

Természetesen tudom, hogy az ilyen jellegű olvasásra ma már nincs idő, a helyben olvasást egyre inkább felváltja a kikölcsönzött folyóiratok otthoni olvasása. Magam is élvezem gazdag orvosi könyvtárunk ilyen irányú gáláns segítségét, amiért ezúttal is szeretném köszönetemet kifejezni. Tudom azt is, hogy egy-egy olvasó aktuális célja eleve meghatározza tájékozódási körét, jellegét és technikáját is. Ha szakterülete egészének a fejlődését, haladását szeretné követni, akkor számos általános orvosi folyóiratot (külföldit és magyar egyaránt) kell(ene) rendszeresen átlapoznia, s erre időt kell szakítani, mert csak így tudja ismereteit olyan szinten tartani, amely elengedhetetlen a mindennapos gyógyítómunkájához. Egy-egy szűkebb szakterület követéséhez természetesen mindezek mellett speciális folyóiratok olvasására is szükség van.

Teljesen más a helyzet a tudományos munka érdekében történő irodalomkutatást illetően. A mai orvosi könyvtárakkal szemben támasztott igények és elvárás-

sok ezen a területen a legnagyobbak, ugyanakkor ezek változtak a legtöbbet. Az érdeklődők ma már joggal elvárják az orvosi könyvtáraktól, pontosabban az ott dolgozó szakemberektől, hogy ne csupán saját állományukból, hanem az elektronikus úton hozzáférhető dokumentumokból, adatbázisokból is gyorsan és pontosan szolgáltatassanak, hogy ezáltal lehetőleg valamennyi fontos információ birtokába jussanak egy adott kérdéssel, problémával kapcsolatosan. Könyvtáraink ilyen irányú felkészültsége meglehetősen széles skálán mozog, így a megkapott információk köre, teljessége is a könyvtáraktól függően változó (ennek mindig tudatában kell lennünk.) Ezért az irodalomkutatás nem merülhet ki csupán az ilyen módon nyerhető információk beszerzésében. Egy születendő közlemény szerzőjének már a munka elkezdése előtt ismernie kell(ene) a kérdés alapvető szakirodalmát, mert ha nem így van, olyan hibába eshet, amelyet utólagos magyarázkodással is kényes és nehéz feledtetni. Példaként csak az „Ismerjük meg a hazai szakirodalmat” gyakran visszatérő problémáját hozom fel. Egy nívós magyar folyóirat egyik cikkének a szerzője a közelmúltban az alábbiakkal indokolta válaszában a témájával kapcsolatos első magyar közlés nem említését: „Ennek részben a mai magyar sebészi és nem sebészi szakirodalom számítógépes nyilvántartásának a hiánya az oka.” Magyarázata nem kíván kommentárt. (A hazai szakirodalom egyre gyakrabban tapasztalt mellőzése egyéb szempontból is hátrányos helyzetbe hozza az adott témával azelőtt már foglalkozó, de nem idézett szerzőket, elég csupán a citációs index kérdésére utalnom!)

Nem vitatható, hogy az elektronikus könyvtárrá válás orvosi könyvtáraink jövője és egyben sorsa is. Köztudomású, hogy könyvtáraink többsége el is indult fátumszerű útján. Meggyőződésem azonban, hogy meg kell maradjanak a klasszikus könyvtári feladatok is, a melyek az írott ismeretanyag gyűjtését, megőrzését és hozzáférhetővé tételét foglalják magukban. Hiszen ha csak arra gondolunk, hogy szinte mindenki más-más úton szeretne eljutni az őt érdeklő információkhoz, érthető: az információkat gyűjtő, őrző és hozzáférhetővé tételüket is lehetővé tevő orvosi könyvtáraknak a klasszikus és modern funkciókkal egyaránt rendelkezniük kell. Minden olyan rendszernek meg kell tehát adni a kellő tiszteletet és működési lehetőséget, amely a tudást közvetíti, de a könyvtári szolgáltatások szintjének emelésére, az olvasók igényeinek kielégítésére a technikai eszközöket csak az egyéb lehetőségek megteremtésével együtt szabad alkalmazni. Ne feledjük ugyanis,

hogyan a könyvek és a folyóiratok olvasásra valók, azokat kézbe is kell venni, miután a korszerű informatikai lehetőségek, amelyek kétségtelenül sok segítséget nyújtanak és lassan nélkülözhetetlenné válnak, soha nem pótolhatják a „könyvtárhasználó”, az olvasó számára azt az élményt, és nem is eredményezhetik azt a tájékozottságot, amelyet a friss folyóiratok átlapozása nyújt. Hiszen ezzel a monitorok szüntelenül vibráló világa, a szükséges egész helyett csupán mindig csak egy részt megmutató képernyő fénykockája nem képes versenyre kelni. Márai Sándor egyre gyakrabban idézett mondata szerint a naplót nem csak írni, hanem olvasni is kell.

Megállapítása legalább olyan mértékben vonatkozik az orvosi szakirodalomra is! S az olvasás elsősorban és alapvetően a kézbe vett könyvek és folyóiratok tanulmányozását jelenti, amire munkatársaim figyelmét is igyekeztem felhívni, és amire e kis cikk olvasóit is szeretném biztatni. Már most sajnálom, hogy gondolataimat kevés fiatal orvos fogja megismerni, hiszen a „hátterület” kérdéseit taglaló folyóiratokat orvosaink a szakmai folyóiratoknál is ritkábban veszik kézbe.

Szerző elérhetősége:

Dr. Jakó János: 06-42-465-666/1257

Használja Ön is az intézetünkben található
Egészségügyi Lakossági Közhasznú Adatbázist,
amelyből a legkülönbözőbb kérdésekre is választ kaphat.
Az adatbázisban megtalálható a segélyszervezetektől a géntérképig minden.
Tartalmazza a hazai egészségügyi intézmények, kórházak, klinikák,
magánrendelések, alapítványok, érdekvédelmi szervezetek,
természetgyógyászati rendelők címeit és egyéb közhasznú adatait.
Az adatbázis az intézet honlapján keresztül
a www.medinfo.hu címen érhető el.

Adatbázis építő:

Serfőző Andrea.

Országos Egészségügyi Információs Intézet és Könyvtár

Bibliográfiai Osztály

Tel.: 338-4133/110 mellék

E-mail: serföző@medinfo.hu

Orvos-egészségügyi írárok a Pásztortűzben

Palotai Mária

Országos Egészségügyi Információs Intézet és Könyvtár

A Pásztortűz, a romániai magyar folyóiratok között az egyik leghosszabb életű volt, 1921-től 1944-ig jelent meg. Gyökerei 1915-ig nyúlnak vissza, a Sütő-Nagy László szerkesztette Erdélyi Szemléig, melynek évfolyamszámozását is megtartották, így 1921-ben a 7. évfolyammal indult a Pásztortűz. Kezdetben hetilap volt, majd kéthetente, végül havonta jelent meg. A lap periodicitása, formája, szerkesztői többször változtak, de a folyóirat mindvégig a konzervatív irányzatot képviselte. Meghatározó egyénisége Reményik Sándor volt. A Pásztortűz a szépirodalmon túl a tudomány eredményeinek népszerűsítéséről sem mondott le. Így több számban az orvostudományt érintő cikkek is megjelentek, melyek természetesen ismeretterjesztő írárok voltak, s témáik mind a mai napig aktuálisak. Ezekből szeretnék néhány cikket ismertetni.

Egészség rovat

Az 1938-as év nagy változásokat hozott a folyóirat életében. Ekkor vált havilappá. Főszerkesztője, majd az 5. számtól a lap tulajdonosa Reményik Sándor volt, felelős szerkesztője Császár Károly, szerkesztője pedig az a Kéki Béla volt, akit mindnyájan jól ismerünk. Az írás története című mű szerzőjeként. 1938-ban új rovatokat indítottak, ezek: Szellem és élet, Színház és film, Írók és művek, Otthon, Kép és szobor, Zene, illetve **Egészség**. Összesen nyolc számban jelent meg az utóbbi rovat többnyire Dr. aláírással, egy-két oldalas terjedelemben. Közülük több is foglalkozott a helyes táplálkozással (Hogyan táplálkozzunk helyesen? [1], A gyümölcs, mint táplálék [2], Táplálékaink kalóriaértéke [3]). A 9. számban két rövid cikk a megfázásról [4] és a fogak ápolásáról [5] szolt.

Orvostörténeti cikkek

Pataky Jenőnek 1928-ban két cikke jelent meg a külföldön praktizáló régi magyar orvosokról. Az első cikk [6] a XVI. századig megy vissza. A külföldön egyetemet végzett orvosaink többsége nem tért haza a há-

rom részre szakadt országba, s új hazájukban fontos pozíciókat töltöttek be. Így például bécsi egyetemi rektor lett Praemarton Mihály, Zsámboki János (nevét könyvtáráról is jól ismerjük) már fiatalon Bolognában tanított, majd I. Ferdinánd udvari történetírója és orvos lett. A második cikk [7] nagy része Jeszenszky Jánossal foglalkozik, aki rendszeresen írt, kutatott és már 1600-ban a prágai egyetemen emberi hullán mutatatta be a boncolást. 1620-ban a fehérhegyi csatában elfogták, majd egy évvel később kivégezték. A börtönben mindvégig bízott a felmentő ítéletben, csak könyvtáráért aggódott.

1938-ban jelent meg a tibeti gyógymódról írt német cikk fordítása [8]. Ebben a tibeti orvoslás európai történet megjelenéséről és a gyógy mód lényegéről olvashatunk, melynek egyik lényeges eleme, hogy a beteg felismerje: életmódjával, helytelen táplálkozással stb. maga is felelős betegsége kialakulásáért.

Vándorgyűlések

Tulogdy János két ízben írt tudósítást a *Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Vándorgyűléséről*. Az első cikk [9] 1927-ben jelent meg a Pécsen tartott (augusztus 27. - szeptember 1.) vándorgyűlésről. Rövid történeti összefoglalást olvashatunk a cikk elején, melyből megtudhatjuk, hogy a vándorgyűlés alapítója Bene Ferenc budapesti orvosprofesszor volt, aki 1840-ben javasolta a gyűlés összehívását, s az alapításban Bugát Pál volt a munkatársa. 1841-től kétevenként gyűltek össze a magyar orvosok és természetvizsgálók Magyarország valamelyik nagyobb kultúrvárosában. A gyűléseken négy szakcsoport működött: orvosi, természettudományi, társadalomtudományi, gyógyszerészeti. A cikk további részében az ünnepélyes megnyitótól kezdve a szakcsoportok üléseiről, valamint a kulturális programokról, végül a záróülésről is olvashatunk. 1929-ben Sopronban tartották a 40. vándorgyűlést (augusztus 28-31.) [10], amelyen százötvenkét előadás hangzott el, közülük több a nagyközönségnek.

A XX. század problémái

Utoljára hagytam a szerintem legjelentősebb cikket, Koleszár Lászlóét [11], mely a *XX. század problémái* sorozatcím alatt 1932-ben jelent meg és a rákról szól. Bár már mi a XXI. században élünk, a probléma még mindig élő.

A cikk történeti áttekintést ad a rákról. Felhívja a figyelmet arra, hogy a civilizáció előretörésével nő a rákos megbetegedések száma. Nyugaton a sikeres propagandamunka ellenére is nő a betegek száma. Statisztikai adatokat is közöl a cikk: Berlinben, Angliában és Magyarországon rákban és tüdővészben meghaltak arányát hasonlítja össze. A korábbi éveket (1884, 1904-05, 1907) év adatait a későbbiekkel (1925, 1927, 1929). Az adatok világosan mutatják, hogy a tüdővész okozta halálesetek száma jócskán csökkent, míg a ráké növekedett.

A rák elleni küzdelemre is kitér a szerző. Külföldi (egyesült államokbeli, angliai, franciaországi) példákat hoz rákkutató intézetekről, rákkórházakról és rákhetekről. Az Európában folyó rák elleni küzdelem kisebb mértékű az Amerikában folyónál. Romániában viszont még csak most kezdődik a rákellenes küzdelem.

Végül a cikk utolsó sorait szeretném idézni, mivel a majdnem hetven évvel ezelőtti sorok ma is érvényesek: „*A rák nem ragályos, nem gyógyíthatatlan betegség, s ha a beteg kellő időben fordul orvoshoz segítségért, a rákot gyógyítani lehet.*” [12]

Felhasznált irodalom:

1. [Dr.:] Hogyan táplálkozzunk helyesen? Pásztortűz, 1938, 24/4. 254-255.
2. A gyümölcs mint táplálék. Pásztortűz: 1938. 24. 5. 319.
3. [Dr.:] Táplálékaink kalóriaértéke. Pásztortűz, 1938, 24/6-7, 382-383.
4. [Dr.:] A hűlésről. Pásztortűz, 1938, 24/9. 510-511.
5. [Dr.:] A fogak ápolása. Pásztortűz, 1938. 24/ 9. 511.
6. Pataky Jenő: Külföldön élt régi magyar orvosok. Pásztortűz, 1928. 14/6, 133-135.
7. Pataky Jenő: Külföldön élt régi magyar orvosok. Pásztortűz, 1928. 14/10, 225-227.
8. Koffer-Harth A.: A tibeti gyógy mód. Pásztortűz, 1938. 24/3, 173-174.
9. Tulogy János: Természettudományi kongresszusok Magyarországon: A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Vándorgyűlése. Pásztortűz, 1927. 13/22, 525-526.
10. Tulogy János: A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Vándorgyűlése. Pásztortűz. 1929. 15/21, 525-526.
11. Koleszár László: A rák mint népbetegség. Pásztortűz, 1932. 18/17, 269-272.
12. Uo. 272.

Szerző elérhetősége:

e-mail: palotai.maria@eum.hu

Használja Ön is az Országos Egészségügyi Információs Intézet és
Könyvtárban található ADONIS teljes szöveges
elektronikus folyóirat archiváló adatbázist.

Az adatbázis több mint nyolcszáz teljes szöveges orvostudományi és
határterületi szakfolyóirat anyagát tartalmazza 1994-től napjainkig.

E folyóiratok közül kétszáz csak intézetünkben található meg Magyarországon.

Tájékoztató Szolgálat: Zimmermann Hedvig, Demeter Judit.

1088. Bp., Szentkirályi u. 21. 338-4133/106, 266-0405.

E-mail: konyvtar@medinfo.hu

Nyitva tartás: hétfőtől-csütörtökig 10-18 óráig, pénteken 10-17 óráig.

A Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségének hírei

A MOKSZ Elnöksége a tisztújító taggyűlés óta két ülést tartott, amelyeken az alábbi kérdésekről tárgyalt:

2000. december 12. Nemzetközi Pető Intézet Könyvtára, *házigazda: Balogh Margit*

- a 3. országos értekezlet hivatalos adminisztrációjának lezárása,
- az elnökség munkamegosztásának és munkarendjének kialakítása,
- a 2000. évi gazdálkodás lezárása,
- a 2001. évi költségvetési terv,
- a 2001. évi szakmai rendezvényterv összeállítása.

2001. március 1. Semmelweis Egyetem Központi Könyvtára, *házigazda: dr. Vasas Livia*

- az elnök összefoglalója az eddig történetekről, címjegyzék, jelentkezési lap, tagnyilvántartás, gazdálkodás,
- Orvosi Könyvtáros című lap,
- Együttműködési szerződés a Medinfo-val,
- MOKSZ levelező-lista, web oldal,
- az ellenőrző bizottság munkájáról,
- szakmai tanulmányút,
- regionális konferencia – Pécs – *Ódorné Gracza Tünde*,
- vándorgyűlés – Nyíregyháza – *Kührner Éva*,
- egyéb – a tagok által vitára javasolt szakmai kérdések,
- a nyilvános orvosi könyvtár és fenntartója,

- szakmai továbbképzés és könyvvásárlás lehetőségei,
- áfa-visszaigénylés.

A következő megállapítások születtek:

1. Az elnökség munkamegosztása

Elnök: Balogh Margit.

Alelnökök:

Beniczky Gáborné, feladata a gazdálkodás irányítása és ellenőrzése, az elnök helyettesítése

Wolf György, feladata a tagnyilvántartás, valamint a szervezetekkel való kapcsolat-tartás, az elnök helyettesítése

Kührner Éva, feladata az emlékeztetők készítése, az elnökségi levelezőlista működtetése, ebben a munkában helyettese *Czser Zsuzsa*.

2. Az elnökség lehetőség szerint havonta ülésezik.

3. Az ellenőrző Bizottság munkamegosztása.

Elnök: dr. Vasas Livia

Tagok: *Erdeiné Törőcsik Katalin*,
dr. Virágos Márta

4. A gazdálkodás lezárása és az ügyiratok átadása 2000 decemberében, illetve 2001 januárjában megtörtént. A könyvelést külső szakember, felügyeletét *Beniczky Ágota* alelnök végzi.

Gazdálkodás az éves tagdíjakból és az esetleges támogatásokból, pályázati pénzből lehetséges.

Tervezett költségek:

Bevétel		Kiadás	
megnevezés	Ft-összeg	megnevezés	Ft-összeg
nyitó pénzüsszeg	63 000	személyi jellegű	200 000
tagdíj	300 000	postaköltség	12 000
kiadvány értékesítés	39 000	sokszorosítás	50 000
pályázat	200 000	szállítás	10 000
		nyomtatványok	10 000
		OTP költségek	20 000
		rendezvények	100 000
Összesen	602 000	Összesen	602 000

5. Rendezvényterv:

PÉCS - regionális értekezlet a POTE Könyvtárának 75 éves jubileuma alkalmából.

Tanulmányút Horvátországba.

Nyíregyháza - az MKE vándorgyűléshez kapcsolódó szakmai értekezlet, témája a regionális egészségügyi információellátás és az egészségügyi informáztólátók.

Országos értekezlet a jubileumát ülő Szent László Kórház Könyvtárában.

Szakmai nap a fenntartókkal az orvosi könyvtárak működtetéséről, a könyvtárosok helyzetéről.

6. Elkészült a dr.Virágos Márta által vállalt MOKSZ weboldal, amelyen máris különféle hasznos információk találhatók, az oldal természetesen fejlesztés alatt áll, amelyhez kérjük az Önök segítségét, véleményét, híreket, közreadható információkat. Tervünk, hogy a web-címmel rendelkező tagkönyvtárainkat ezen az oldalon keresztül is elérhetővé tegyük.

Az oldal tartalma:

Bemutakozás, elérhetőség (fejlesztés alatt), tagság (az elnökség tagjai) és könyvtári szervezetek

MLA Net, EAHIL, Special Libraries Association

Kiadók

Blackwell Electronic Journals Online, Duster, Elsevier Science, Gordon and Breach, Lippincott Williams & Wilkins, Oxford University Press - Medicine, Springer Medicine, Swets & Zeitlinger, SwetsNet - The single source for Electronic Serials, Thieme-connect, Wiley Interscience

Egyetemek

Debreceni Orvostudományi Egyetem - Debrecen, Pécsi Orvostudományi Egyetem - Pécs Semmelweis Orvostudományi Egyetem - Budapest, Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetem - Szeged,

Kórházak, intézetek:

Egészségügyi Minisztérium intézetei/országos intézetek BM, Igazságügyi Minisztérium, Magyar Honvédség és az Állami Vasutak Kórházai, felekezeti, alapítványi és vállalkozási alapon működő kórházak fővárosi önkormányzat kórházai és gyermekkórházai, megyei önkormányzati kórházak

Magyar címek

Egészségügyi Minisztérium, Magyar egészségügyi honlap, Házi Patika, Betegok Jogai

Külföldi címek

U.S. National Library of Medicine (NLM), American Medical Association, European Cell Death Organization, UNESCO home page Organization, WHO/OMS: World Health Organization, WHO/Europe homepage

A MOKSZ weboldal elérhetősége:

<http://www.clib.dote.hu/moksz/folap.html>

<http://www.clib.dote.hu/moksz/a2.html>

7. Tagnyilvántartásunkat fel kell újítani, mert sok cím megváltozott, és szeretnénk minden orvos-egészségügyi intézmény könyvtárát tagjaink között tudni. Minden további tevékenységünkhöz alapvetően fontos a közvetlen és hiteles kapcsolat megléte. Ez a munka elkezdődött. Felelőse Wolf György alelnök.
8. Szervezetünk a lehetőséggel élve *Jehoda Imolát*, a Semmelweis Egyetem Haynal Imre Egészségtudományi Kara Könyvtárának igazgatóját javasolta a könyvtári szakértőket minősítő bizottságba.
9. Hosszabb ideje foglalkozunk a könyvtárosokra vonatkozó és az orvosi könyvtáros körökben értelmezésre, magyarázatra szoruló törvény adta lehetőségekkel, illetve szeretnénk elérni, hogy egységesen alkalmazhatók legyenek a könyvtárosokra vonatkozó rendelkezések, azaz értelmezésük és alkalmazásuk minden munkahelyen hasonló legyen. Ezért felkerestünk és keresünk minden lehetséges fórumot, hogy ebben a kérdésben eredmény érjünk el. Sokak számára segítség lehet az alábbi információ, melyet dr. Kenyéri Katalin, NKÖM adott tájékoztatásul:
- A szakmai szorzó alkalmazásáról a 150/1992. (XI.20.)Korm.r. 18. §-a szól utalással az 1. számú mellékletben felsorolt könyvtári szakmai munkakörökre. A 150-es kormányrendelet 1.§ (2) bekezdése pedig kiterjeszti a hatályát a más költségvetési szerveknél dolgozó de könyvtári szakmai munkakörökbe besorolt szakemberekre. Az orvosi könyvtárosok esetében tehát attól függ a szakmai szorzóra való jogosultság, hogy besorolták-e őket a könyvtárosi szakmai munkakörök valamelyikébe. Ha igen, akkor a közgyűjtteményi szakmai szorzó jár nekik.
- A dokumentumvásárlási kedvezményre a NKÖM pénzt csak a nyilvános könyvtárakban közalkalmazotti munkakörben dolgozó szakembereknek ad,

- a többiekre is vonatkozik azonban a törvény szabálya, csak ők a munkáltatójuktól kell kérjék.
- A továbbképzési támogatás az 1/2000. (I.14.) NKÖM-rendelet szerint is jár mindenkinek, csak a fenntartónak igényelnie kell (és, persze, kell a jogszabály szerinti továbbképzési terv, beiskolázási terv). Sajnálatos, hogy tavaly nem igényelték az orvosi könyvtárosokra ezt a támogatást.
 - 10. Az Orvosi Könyvtáros megjelenése továbbra is érdeke szervezetünknek, a szerkesztőbizottság foly-

tatja munkáját, összeállt az éves lapterv, és kérjük kedves tagjainkat, írják meg véleményüket.

11. Fresinger Jenőt, a korábbi elnököt felkértük, hogy vegyen rész elnökségi üléseinket, és ugyancsak felkértük Süttő Gézőt, hogy a gyógyszeripar területét továbbra is képviselje testületünkben. A felkérést mindketten elfogadták.

Balogh Margit
a MOKSZ elnöke
e-mail: Baloghm@peto.hu

Institute of Scientific Information fórum az OSZK-ban

Az Oktatási Minisztérium és az ISI 2001. február 26-án fórumot rendezett az Országos Széchényi Könyvtárban. A fórum a Web of Science három adatbázisának (Science Citation Index, Social Science Citation Index, Arts & Humanities Citation Index) megismertetését tűzte ki célul. A fórum része volt az Oktatási Minisztérium szakirodalmi információellátást fejlesztő központi programjának.

Az OM, mint sokak számára már ismeretes, elindít egy országos elektronikus információ-szolgáltató rendszert (EISZ), 2001-ben kísérleti jelleggel, 2002-től már teljes skálán. Ezzel a központi programmal az OM a felsőoktatásban és a kutatásban használható, illetve hasznosítható szakirodalmi információellátást kívánja támogatni. Az EISZ az elektronikus információforrások egy részének országos licenccel való megvásárlását és hozzáférhetővé tételét tűzte ki célul. Az országos licenc útján való beszerzés mellett természetesen tovább él a már jól működő konzorciumi formában történő beszerzés, amely egy kisebb szakterületi csoport igényét elégíti ki. A hatékony forrásmegosztás érdekében a legszélesebb érdeklődésre számot tartó bibliográfiai, teljes szöveges vagy kombinált adatbázisokból kell kiválasztani azokat, amelyeket nemzeti licenc útján szerezne be a minisztérium.

Az adatbázisok kiválasztását elősegítendő körülmények felmérés végeztek az egyetemek, a főiskolák és az akadémiai kutatóintézetek körében.

Az eredményeket összevetve az OM arra az elhatározásra jutott, hogy megkezdi a tárgyalásokat a Web of Science, illetve az Elsevier Science Direkt beszerzésére.

Ennek a tárgyalásnak az eredményeképpen a WOS egy hónapos próbaidőre szabadon elérhetővé vált a felsőoktatási intézményekben, az akadémiai kutatóhelyeken, továbbá az OMFB által kutatóhelynek minősített nonprofit intézményekben az interneten keresztül.

Ennek a próbaidőszaknak a végén került sor a fórumra. A program első óráiban az érdeklődők gyakorlati tapasztalatokat szerezhettek a WOS kezelésében, illetve konzultálhattak az adatbázis-keresésben már jártas kollégákkal. Levezetésképpen az ISI fogadást rendezett a résztvevők tiszteletére.

A program második részében Téglási Ágnes, az OM főtanácsosa és egyben a fórum házigazdája ismertette az EISZ-rendszer terveit. Kokas Károly beszélt az elektronikus információ hozzáféréseinek infrastruktúrájáról, amelynek hálózati hátterét az NIIF teremti (teremtette) meg.

Meghallgathattunk egy alapos, mindenre kiterjedő előadást az ISI képviselőjétől Sophie Panagi termékigazgatótól, cégük múltjáról, jelenéről, szolgáltatásairól, a Web of Science nyújtotta lehetőségekről. Végül a meghívott vendégek válaszoltak a hallgatóság kérdéseire.

Megtudhattuk, hogy tárgyalások folynak a WOS országos licenc alapján való beszerzésére, de nagyon magas ára miatt csak az utóbbi öt év kerülhet megvásárlásra. Ezt a jelenlevők szomorúan vették tudomásul, hiszen nagyszerű volt, hogy a próbaidőszakban 1974-től állt rendelkezésre mindhárom adatbázis. A realitásokkal azonban számolni kell.

A WOS az orvostudományi egészségügyi szakirodalmi tájékoztatásban is fontos szerepet tölt be, nemcsak mint citációs, hanem mint bibliográfiai adatbázis is. Interdiszciplinaritása révén kitágítja a speciális orvosi adatbázisok nyújtotta lehetőségeket. Nagyon fon-

tosnak tartom, hogy ez a költséges, Budapesten is csak néhány helyen hozzáférhető elektronikus szolgáltatás a teljes kutatói és felsőoktatási közösség számára hozzáférhetővé válik. Sok sikert kívánunk az OM-nak és partnereinek (az NIIF-nek, a NKÖM-nak az OTKA-nak) ahhoz, hogy az EISZ-program terveit maradéktalanul meg tudják valósítani.

Nagy Magdolna
Országos Pszichiátriai és
Neurológiai Intézet Könyvtára
mnagy@opni.hu

A Magyar Könyvtárosok Egyesületének XXXIII. Vándorgyűlésére

2001. augusztus 9 és 11. között

Nyíregyházán kerül sor.

A jelentkezéseket

2001. március 31-éig kell leadni.

A befizetés határideje: 2001. május 31.

Érdeklődni lehet:

www.nyf.hu/vandor, és

ezen a címen a jelentkezési lap is letölthető.

Rendezvénynaptár 2001.

Belföldön

Idő	Helyszín	Téma	Szervező	Információ
IV. 3.	OSZK, Bp.	IKSZ szakmai nap	IKSZ	Fülöp Ágnes
IV. 6-7.	Kaposvár	HUNRA konferencia	HUNRA	
IV. 9-10.	Bp., MTA	A kultúra pénze, a pénz kongresszusi t. kultúrája	Kultúráközvetítők társasága	Meeting Budapest Kft.
IV. 11.	Debrecen	A multifunkcionális könyvtár - konferencia	Egyetemi és Nemzeti Könyvtár	Virágos Márta
IV. 18-20.	Sopron	Networkshop		
IV. 27-29.	Budapest	VII. Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál	MKE	Jáki Éva
IV. 27.	Budapest	Könyvfesztivál - A tudás hatalom	Magyar Periodika Kör	Fonyó Istvánné
V. 8-12.	Budapest	INFO 2001 3. Nemzetközi Inf. és Kommunikációtechnikai Szakkiállítás	info@hungarexpo.hu	
V. 24.	OSZK, Bp.	IKSZ közgyűlés	IKSZ	Fülöp Ágnes
V. 28.	Kőszeg	MKE Vas megyei szerv.		Jáki Éva
VI. 4-6.	Debrecen, Tiszántúli Ref. Egyházker. Nagykönyvtára	Az egyházi könyvtárak jelentősége a magyar művelődés történetében	EKE	Ásványi Iлона
VI. 10-11.	Budapest, Hotel Flamenco	OSI szervezés		

Külföldön

2001. március 5-6. „From Data to Action: An ARL Workshop on Strategies to Redesign ILL/DD Services”, Washington, Egyesült Államok, Mary Jane Brooks, ARL Executive Officer maryjane@arl.org (202) 296-2296 (<http://www.arl.org/access/performance/illddwork.shtml>)

2001. március 9-10. „Towards an Information Society for All – a European Perspective” Bologna, Olaszország (www.britishcouncil.it/english/infoexch/events.htm)

2001. március 22-23. „EUSIDIC Spring Meeting”, Lille, Franciaország (www.eusidic.org/lillepressrelease.pdf)

2001. március 22-24. „European Conference on Computer-supported Collaborative Learning”, Maastricht, Hollandia (www.mmi.unimaas.nl/euro-cscl)

2001. március 26-28. „Internet Librarian International”, London, Egyesült Királyság (www.infotoday.com , www.Internet-librarian.com)

2001. március 28-30. „EUNIS 2001: The Changing Universities – The Role of Technology 7th International Conference of European University Information Systems, Berlin, Németország (www.hu-berlin.de/EUNIS2001)

2001. április 23-24. „Creating knowledge Conference”, Malmö University, Svédország, email: sara.kjellberg@mah.se; : <http://www.bibl.mah.se/konferens/ck2/>

2001. május 23-27. „LIDA 2001 – Libraries in the Digital Age”, Dubrovnik, Horvátország, email: lida@ffzg.hr, www.ffzg.hr/infoz/lida/

2001. május 27-29. „CAIS 2001” 29th Annual Conference of the Canadian Association for Information Science to be held with the Congress for the Social Sciences and Humanities of Canada, Québec, Kanada (<http://www.fims.uwo.ca/cais/caiscfpe.htm>)

2001. május 30 – június 2. „VI. European Conference on Archives, Archives between past and future”, email: archives@brainitalia.it, www.brainitalia.it

2001. június 9-17. „Crimea 2001” Eighth International Conference, Sudak, Ukrajna, (email: crimea.europe@gpntb.ru, <http://www.ilicac.org/crimea2001/index.html>)

2001. június 14-20. American Library Association Annual Conference San Francisco, California, USA. További információ: Michael Dowling, Director, ALA International Relations Office, ph: +1-312-280-3200 fax: +1-312-280-3256 email: mdowling@ala.org, (<http://www.ala.org>)

2001. június 19-22. „Informing Science Conference”, Krakow, Lengyelország (<http://is2001.com>)

2001. június 23. - július 20. „International Graduate Summer School 2001”, The University of Wales, Egyesült Királyság, (email: Joyce, Wallace@aber.ac.uk)

2001. július 5-7. ICC / IFIP 5th INTERNATIONAL CONFERENCE ON ELECTRONIC PUBLISHING - ELPUB2001 - „2001 in the Digital Publishing Odyssey”, Canterbury, Egyesült Királyság, (<http://www.tu-chemnitz.de/pm/elpub2001>)

2001. július 20-22. „Bridging Borders: Building Hispanic Library Education and Services in a Global Perspective” University of Wisconsin-Madison, (email: jpearl@slis.wisc.edu)

2001. augusztus 16-25. „IFLA 2001 Boston Conference” Boston, MA, USA (<http://www.ifla.org/IV/ifla67/>), utazási ösztöndíj kérhető: IFLA ALP c/o Uppsala University Library Box 510 SE-751 20 UPPSALA, Sweden Fax: +46 18 471 3994 (e-mail: ifla.alp@ub.uu.se)

2001. szeptember 4-8. „ECDL 2001 - 5th European Conference on Research and Advanced Technology for Digital Libraries”, (<http://www.ecdl2001.org>)

2001. október 1-5. „INTERLENDING & DOCUMENT SUPPLY INTERNATIONAL CONFERENCE” TR3 Conference Centre, Ljubljana, Szlovénia (email: pauline.connolly@bl.uk)

2001. október 20 – november 11. „2nd INTERNATIONAL SCHOOL FOR ARCHIVAL BUILDING STUDIES (ISFABUS II)”, Szlovénia, <http://www.pokarh-mb.si/miaz/isfabus2.htm>

2002. április 22-26. „INFORMATION, KNOWLEDGE AND SOCIETY. CHALLENGES OF A NEW ERA.” Havanna, Kuba, e-mail; info@idict.cu. Web site: <http://www.idict.cu/info2002/info2002.htm>

2002. augusztus 18-24. 68th IFLA General Conference and Council, Glasgow, Skócia (<http://www.ifla.org/IV/ifla68/> , <http://www.ifla2002.org/>)

Az Európa Tanács honlapjai

Európa Tanács: <http://www.coe.fr>

Miniszteri Bizottság: <http://www.coe.fr/cm>

Parlamenti Közgyűlés: <http://stars.coe.fr>

Európai Helyi és Regionális Önkormányzatok Kongresszusa: <http://www.coe.fr/cplre>

Kormányközi együttműködés: <http://www.cor.fr/eng/act-e/ecoop.htm>

Emberi jogok

Emberi Jogok általános honlap: <http://www.dhdirhr.coe.fr>

Emberi Jogok Európai Bírósága: <http://www.dhcour.coe.fr>

Emberi Jogok Európai Bizottsága: <http://www.dhcommhr.coe.fr>

Kínzás megelőzése: <http://www.cpt.coe.fr>

Fajgyűlölet és intolerancia elleni harc: <http://www.ecri.coe.fr>

Jogi együttműködés

Az Európai Tanács egyezményei: <http://www.coe.fr/eng/legaltxt/treaties.htm>

Bioetika: <http://www.coe.fr/oviedo>

Korrupció és szervezett bűnözés: <http://www.coe.fr/corrupt>

Adatvédelem: <http://www.coe.fr/dataprotecion>

Kultúra, oktatás, kulturális örökség, sport

Európai kulturális együttműködés: <http://culture.coe.fr>

Kultúra: <http://culture.coe.fr/clteng/eculture.html>

Oktatás: <http://culture.coe.fr/edu/edulist.html>

Felsőoktatás és kutatás: <http://culture.coe.fr/esu/eng/esulist.html>

Kulturális örökség: <http://culture.coe.fr/pat/eng/patlist.html>

Sport: <http://culture.coe.fr/sp/eng/splist.html>

Modern Nyelvek Európai Központja

Eurimages: <http://culture.coe.fr/Eurimages/eng/eurlist.html>

Ifjúság

Általános honlap: <http://www.coe.fr/youth>

Európai Ifjúsági Központ (Budapest): <http://www.eycb.hu>

Részleges megállapodások

Európai Audiovizuális Figyelőszolgálat: <http://www.obs.coe.int>

Európai Pharmacopoeia: <http://www.pheur.org>

Szociális Fejlesztési Alap: <http://www.coefund.org>

Az Európa Tanács kiadványai: <http://book.coe.fr>

Kedves Zsuzsa!

Kérésedre mélyinterjút készítettem a könyvtárközti intéző kolléganővel, akit Kállai Katalinnak hívnak. Mi egy fél éve használjuk az ODR-t, kb. heti tíz kérést küldünk és heti két kérést kapunk. A kolléganő véleménye a rendszerről globálisan egy szóval kifejezhető: szuper.

Minden kérést, amelyet a felhasználóinktól kapunk, először az ODR-ben néz meg, ha ott nincs, akkor fordul az OSZK-hoz.

Az ODR előnyeinek szerint (nem az OSZK-val szembeni előnye, hanem általában):

- nem kell keresőlapot küldeni,
- a keresés optimális esetben két perc, és ha megtalálta, amit keresett, egy kattintással elküldheti a kérést, tehát fantasztikusan gyors ezáltal az ügyintézés,
- a lelőhely-megállapítás után célirányosan tudja továbbküldeni a kérést, ezáltal sokkal több könyvtárral kerülünk kapcsolatba, mint régebben, eloszlanak a kéréseink, és ez is gyorsítja az ügymenetet. Régebben mindent a Kossuth Egyetem könyvtárába irányítottunk, ahonnan hónapos várakozás után kaptunk választ, hiszen sokszor ők is tovább körözték a kért művet.

Az ODR-el kapcsolatos problémák:

- van olyan eset, mikor van találat, és az ODR azt jelzi, a dokumentum hozzáférhető, azonban kiderül, hogy nem kölcsönözhető, valamely különgyűjteményben található. Ezt számunkra egy helyrajzi szám jelzi, azonban a honlapon nem sorolnak fel minden különgyűjteményt a hozzá tartozó helyrajzi számmal, hanem csak néhányat. Nagyon zavaró tehát, hogy ilyen esetben nem azt az információt kapjuk, hogy nem kölcsönözhető, hanem azt, hogy hozzáférhető,
- a karok, tanszékek állománya is szerepel az ODR-ben, márpedig a felsőoktatásban köztudomású, hogy ezekhez szinte lehetetlen a hozzáférés, hiszen nagyon sok olyan tanszéki könyvtár van, amely csak a nevében könyvtár, de gyakorlatilag nem működik. Ez azért okoz problémát, mert az OSZK csak akkor kér külföldről dokumentumot, ha az magyarországi könyvtárban nem található meg...

Kérek választ!

Vadné Kokovay Zsuzsanna
vadne@zeus.nyf.hu

Hozzászólás egy összehasonlító elemző vizsgálatához

Az Orvosi Könyvtáros 2000. évi 2. számában értékes elemzést olvashattunk Beke Gabriella tollából a megyei kórházakban működő könyvtárak helyzetéről.

Könyvtárunk, a Jósa András Kórház Kállay Rudolf Könyvtára – röviden Ny 9 – is bekerült a kilenc elemzett intézmény körébe. A pontosság kedvéért azonban reflektálni szeretnék a szerző néhány megállapítására. A nyíregyházi orvosi könyvtár ugyanis úgy jelenik meg az elemzésben, mintha itt lenne a könyvtári Kánaán. Az azonos fenntartású orvosi könyvtárak háza táján tapasztalható lényeges különbségekből, valamint a kérdőív tömör, rövid válaszlehetőségeiből adódott ez torz kép, amit most árnyalni szeretnék.

A tények röviden:

Az 1970-es évek második felében egy integráció révén városunkban jött létre az ország egyik legnagyobb kórháza. Az így kialakult egészségügyi intézmény két legnagyobb tagja a városon belül egymástól kb. 5 km-re levő két, egyenként is több száz ágyas kórház volt, amelyeknek mindegyikében volt orvosi szakkönyvtár. A hetvenes években mindkét telephelyen megszervezték a közművelődési könyvtárat is intézményi és szakszervezeti közös fenntartásban, valamint ezek részeként a betegkönyvtárat. Az 1990-es évek elején valamennyi egységet az orvosi könyvtár szakmai felügyelete alá vonták, egy költségvetéssel. Így alakult ki mára

a két orvosi és két közművelődési könyvtárból álló komplexum, amely az írás alapján, kiemelt bérezésű alig dolgozó könyvtárosok munkahelyét sejteti.

Ezzel szemben a helyzet az, hogy a két párhuzamosan nyitva levő egymástól térben is távol fekvő orvosi könyvtárban a hét dolgozóból csak öt fő volt teljes munkaidőben foglalkoztatott egy fő ugyanis részmunkaidős, valamint egy fő takarító. Az egyik teljes munkaidős kollégánál a II. számú, a takarító pedig mindkét telephely összesen négy részlegében dolgozik. Az is hozzátartozik a képhez, hogy könyvtáraink hetente 145 óras nyitvatartási időben működnek, ebből 75 óra az orvosi könyvtárra jut. Ez a hét két napján hosszított, valamint szombati nyitva tartást is jelent.

	Könyvtáros	Takarító	Nyitva tartás
Orvosi I.	4,5 fő	0,5 fő	47 óra
Orvosi II.	1 fő	0,5 fő	28 óra
Összesen	~ 7fő		75 óra

Ha így nézzük a dolgot, talán nem is vagyunk olyan sokan. Különösen akkor sem, ha bekalkuláljuk a több száz négyzetméteres igencsak tagolt könyvtári teret és a több kilométerre működő könyvtári egységeket.

Nem csodálom, hogy többen megtagadták a pénzügyi adatok szolgáltatását. Lehet, hogy szerencsésebb lett volna nekünk is ezt tennünk, főleg azok után, hogy a négy egység pénzügyi adatai közösen jelennek, viszont az egyéb helyeken a szerző csak a 2 orvosi könyvtár adatait vette számba. Így alakulhatott ki az az irreális kép, hogy „Nyíregyházán a csaknem kétszeres létszámhoz háromszor annyi bér társul, mint Zalaegerszegen.” Tény továbbá az is, hogy a hét dolgozónk közül tíz évnél több munkaviszonya ötnek van, s közülük kettő nyugdíj közelében állnak. Az ő bérük érthetően javítja az átlagot, mint ahogy a hozzánk csatolt közművelődési könyvtár két 50 év feletti dolgozójának bére, sőt egyikőjük jubileumi jutalma is. Az igazság az, hogy a fiatalabb kollégák bére viszont a minimálbér szintjén van, nem jár nekünk sem nyelvpótlék, sem szakmai szorzó. Szerencsésebb lett volna ilyen összefüggésben vizsgálni a közölt adatokat, ugyanis a pusztán relatív értékeknél többet mondtak volna a teljesítménymutatók.

Gyanítom azt is: annak ellenére, hogy egységes pénzügyi, könyvelési szabályokat kell mindenütt alkalmaz-

ni, kórházanként mégis eltérő elvek szerintiek a könyvtárak pénzügyei. Nálunk például előfordult az a képtelen eset, hogy a postakönyv beszerzése a könyvtárak terhelte, mondván: ez is könyv. Nagyfokú nehézkességet tapasztalunk a térítéses szolgáltatások díjainak elszámolása körül is. 2001-ig nem is volt beiratkozási díj a könyvtár külső használoinak sem, mert a pénzügy szerint egy kórház nem kérhet díjat a szolgáltatásaiért. A gond csak az, hogy mára már a használoink 38%-a külső olvasó, akiknek miért szolgáltatassunk ingyen. Vagy rekesszük ki őket egy speciális, a városban máshol nem található állomány használatából? Úgy látszik Zalaegerszegen rugalmasabban kezelték ezt a kérdést a pénzügyesek. Bevallom, mi sokszor inkább eltekintünk a pár forintos díjak (pl. egy-két oldalnyi másolás, késedelmi díj) beszédésétől, mivel többbe kerül a hárompéldányos számla, amelyet az olvasónak adnunk kell, mint a rajta beszédett összeg. Ez a magyarázata annak, hogy „a bevételek arányát tekintve a zalaegerszegi bevételek több mint hatszorosa a nyíregyháziénak”. Nem beszélve arról, hogy a bevételek könyvtári visszaforgatásától is elzárkóztak eddig fenntartóink.

Ami a beiratkozott olvasói számot, illetve az alacsony forgalmi adatokat illeti, megjegyezném, hogy a kérdéses évben könyvtárunk másfél hónapig zárva volt a soros állomány ellenőrzés miatt. Összehasonlításként: 2000-ben 1476 beírt olvasónk volt (közülük 558 külső, többnyire főiskolás olvasó) és 6590 könyvtárlátogatás.

Valaha az OOIK idejében rendszerek voltak a statisztikai adatgyűjtések, átfogó képet adva egy speciális könyvtári hálózat munkájáról. Minden könyvtáros tudta, milyen adatokat kének tőle, és milyen elvek alapján gyűjtse azokat. Valószínűleg nem egyformán ítélik meg könyvtáraink a csak egy beszélgetésre betérő barátot, a könyvvásárlót, a telefonrendelést leadót, a számítógép-hasznárlót vagy a csupán könyvet visszahozó olvasót. Jó lenne feleleveníteni újra a megszüntetett, de mégis létező hálózatunkban az azonos elveken nyugvó statisztikai adatszolgáltatás hagyományát, mert azon túl, hogy fontos következtetéseket vonhatnánk le a még létező könyvtárak helyzetéről, a minisztériumok is tudomást szerezhetnének könyvtáraink létéről és az ott folyó munka értékéről.

Kübrner Éva

Szabolcs-Szatmár-Bereg M. Józsa András Kórház

Kállay Rudolf Orvosi Könyvtára, Nyíregyháza

(06)-42-465-666/1261

e-mail: e.kubner@freemail.hu

Az orvosi könyvtárak helyzete az ezredfordulón

Tények:

- Speciális állomány.
- Speciálisan és magasan képzett, nyelveket tudó, informatikában jártas, több diplomás szakkönyvtárosok. Ez a besorolásukban és bérükben nem látszik.
- Az ellátott olvasók köre széles, a legtöbb helyen nemcsak a kórház dolgozói, hanem a környezükben élő, dolgozó egészségügyiek, és diákok, akik a közművelődési könyvtárban nem találják meg a számukra fontos információt, dokumentumot.

Problémák:

Munkafeltételek:

- egyes könyvtárakban a külföldi lapokat *lemondták*,
- a magyar kiadványok megvásárlása is nehéz *anyagi gondok* miatt,
- a legtöbb helyen nem lehetséges az *ÁFA visszaigénylése*, mert a törvény nem vonatkozhat rájuk (erről van egy minisztériumi állásfoglalásunk),
- az orvosi könyvtárakra is vonatkozó *pályázati* kiírás az utóbbi tíz évben nem igen született,
- támogatókat, *sponzorokat* nehéz találni, mert már korábban elhalaszták az orrunk előtt a gyógyító osztályok, nagyobb könyvtárak,
- az *informatikai* fejlesztések elkerülik a könyvtárakat pénzhány miatt (van olyan megyei kórházi könyvtár is, ahol nincs internetkapcsolat)
- ki vagyunk szolgáltatva a *fenntartónak* - miután nem közművelődési szakemberek (közgazdász, jobb esetben orvos), nem is érzik át problémáinkat, pénznyelő feneketlen zsáknak tekintik a könyvtárat,
- már találkoztam olyan véleménnyel is, hogy minek a könyvtár, az internet megold mindent.

A könyvtárosok helyzete:

- a szakma *perifériájára* szorult számkivetettek vagyunk, hátrányban vagyunk a közművelődési, felsőoktatási társainkhoz képest, mert
- a főnökeink nem hozzáértők, a könyvtárost pedig nem ismerik el kvalifikált szakembernek, a *besorolásoknál* a közművelődési dolgozók besorolását nem alkalmazhatják ránk, ezért ahány kórház, annyi szokás. Saját kórházamban szakdolgozónak vagyunk minősítve, mint pl. a műtősnő, nincs nyelvpótlék,
- még mindig előfordul, hogy a könyvtárba dugják be "könyvtárosnak" a nem szakképzett "valakinek a valakijét" (mert ott nem kell csinálni semmit). Ez a mentalitás jól mutatja a *szakma megbecsültségét*,
- nem alkalmazzák ránk a *szakmai szorzót*,
- nem jár nekünk a könyvtárosok *dokumentumvásárlási kedvezménye* sem (Baricz Mária ezt szintén megerősítette),
- csupán a *továbbképzési támogatást* kapjuk meg, viszont miután a hálózatban vannak négy-hat órás dolgozók is, ez rájuk nem vonatkozik, miként a dokumentumvásárlási kedvezmény sem.

Megoldások:

- nyilvános könyvtárakká válunk (ezt próbáltam, miután az olvasóink fele külső olvasó, pl. főiskolás),
- beletörődünk, jobb időkre várunk,
- a minisztériumoknál kellene elismertetni ezt a hálózatot, és kiharcolni jobb pozíciókat.

Kührner Éva

Szabolcs-Szatmár-Bereg M. Jósza András Kórház
Kállay Rudolf Orvosi Könyvtára, Nyíregyháza

Válogatás az Országos Egészségügyi Könyvtár külföldi szakmai folyóirataiban megjelent cikkek anyagából

Pakenham-Walsh, N.: Access to reliable information for health care workers in developing countries: an international perspective.

Health Libraries Review 2000, 17,1,37-40.

Milyen módon juthat az egészségügyi személyzet információhoz fejlődő országokban: nemzetközi kilátások.

A fejlődő országokban elsősorban az Egészségügyi és Oktatásügyi Minisztériumok feladata az egészségügygel kapcsolatos információk terjesztése országuk területén. Sajnálatos azonban, hogy az egészségügyi személyzet nem jut mindig feladatai megoldására használható információkhoz.

Ennek okai lehetnek

- magas arányú analfabetizmus
- nyelvi nehézségek
- a könyvtárak anyagának szegény volta és avultsága
- a könyvtárosok alacsony száma és presztízse
- fejlett országokból érkező elavult vagy meg nem alapozott tájékoztatások nem megfelelő forrásokból
- a kormányzati szervek nem ismerik fel az információ jelentőségét és nem támogatják könyvek, folyóiratok beszerzését.
- elfogultnak mondható, lelkendező gyógyszerhatás ismertetések.

Az információnak a Shaugnessy féle egyenletnek kell megfelelnie: „Bármely adott forrás értéke egyenlő: alkalmazhatóság szorozva annak érvényességével osztva azzal a munkával, amellyel az információhoz hozzájuthatunk.”

Támogatni kell továbbá azokat a törekvéseket, hogy az egészségügyi személyzet olyan információkhoz jusson, amelyekkel mindennapi munkájukat eredményesebbé tehetik.

Az adott ország egészségügyi minisztériumának feladata, hogy egyrészt az egészségügyi oktatással megbízott intézményeket, lehetőség szerint, ellássa a legújabb külföldi forrásanyagokkal, másrészt támogatnia

kell az oktatást azzal, hogy helyben készítsenek el az adott ellátási terület különleges problémáinak megoldására szolgáló anyagokat. Ez a módja az egészségügyi ellátás közvetlen támogatásának.

Az érintett államok többségében az orvos, a fogorvos és a gyógyszerész képzést az oktatási minisztérium felügyeli. Így ezeknek könyvtárait, tehát a legfontosabb referencia forrást is.

A helyi könyvkiadók feladata ezeknek a törekvéseknek egyértelmű támogatása kiadványok megjelentetésével.

1994-ben a Brit Orvosok Szövetsége (British Medical Association) és a INASP („International Network for the Availability of Scientific Publication” vagyis „Tudományos közlemények hozzáférhetőségére alakult nemzetközi hálózat”) konferenciát tartott annak megállapítására, hogy milyen mértékű a fejlődő országokban az információk áramlása. A tárgyalások során kiderült, hogy – bár egyes szervezetek területükön kiváló munkát végeztek, de hiányzott a közöttük a koordináció és sok volt a párhuzamos tevékenység.

Ezeknek a negatívumoknak a kiküszöbölésére indították 1996-ban a brit kormány anyagi támogatásával a INASP-Health (egészség) programot, amelyet a legjelentősebb angol szervezetek támogatnak. A program résztvevői nemcsak információt nyújtanak, hanem koordinálják a csatlakozott szervezetek működését, megalapítva az INASP-Health Könyvtárat, majd a HIF-et („Health Information Forum” vagyis az „Egészségügyi Információs Fórum-ot”)

Ezt a munkát elismerve a WHO (Egészségügyi Világszervezet) az INASP-Health és a HIF rendszerét használja fel a WHO és más egészségügyi szervezetek közötti összműködés irányítására.

Összegezésként olyan nemzetközi kooperáció alakult ki, amely támogatja az információk megfelelő helyre jutását, amellyel országonként a nemzeti és helyi szükségletek és prioritások kielégítése könnyebben lehetséges.

További részletek < <http://www.inasp.org.uk> >

Bereczki, D., Gesztelyi, G.: A Hungarian example for handsearching specialized national healthcare journals of small countries for controlled trials. Is it worth the trouble?

Health Libraries Review 2000, 17, 3, 144-147.

A magyar példa: Érdemes-e kis országok orvosi folyóiratainak cikkeit értékelni, hogy megfelelnek-e a kontrollált vizsgálatokból nyert evidenciáknak?

Ma már a közvetlen klinikai eredményekre koncentrááló randomizált kontrollált tanulmányokat tekintjük az orvosi döntéshozatal legmagasabb szintű bizonyítékainak. A Cochrane Intézet azokat a közleményeket regisztrálja, amelyek a „randomizált”, a „quasi-randomizált” és „lehetségesen randomizáltnak tekinthető” besorolásnak felelnek meg. Kétségtelenül az utóbbi évtizedekben az Egyesült Államokban és Nagy-Britanniában megjelenő angol nyelvű folyóiratok közleményei azok, amelyek pl. az orvostudomány általánosan érvényes gondolatvilágát kialakítják. Az irodalom kutatásakor ezen túlsúly miatt világszerte ritkán vesszük tekintetbe azokat a közleményeket, amelyek bár a fenti kritériumoknak megfelelnek, de más nyelven jelennek meg.

A szerzők a csak magyar nyelvű Ideggyógyászati Szemle 1950 és 1998 között megjelent a teljes anyagát – dolgozatokat, összefoglalókat, leveleket stb. – tekintették át, abból a szempontból, hogy ezek mennyire felelnek meg a bizonyítékokon alapuló orvostudomány kritériumainak.

A 2400 dolgozat közül három bizonyult randomizált kontrollált tanulmánynak, nyolc csaknem randomizált módszerrel feldolgozottak és további tizenhat dolgozatot tekintettek lehetségesen randomizáltnak. A betegek száma héttől százhuszsig terjedt (medián 33). A randomizált kontrollált tanulmányok közül kettő dolgozat alakjában, egy tudományos ülés összefoglalójaként jelent meg.

A fent leírtak alapján a szerzők ajánlják a világszerte ismert adatbázisoknak, így a Medline-nak is, hogy érdemes lenne azokat a szakfolyóiratokat is figyelni, amelyek nyelve nem az elterjedtek közé tartozik.

Roscoe, T.: Primary Care information management: 5 years of progress 1995-2000. A personal view.

Health Libraries Review 2000, 17, 4, 225-228.

Információk kezelése az alapellátásban: a haladás 5 éve. Személyes tapasztalat.

A dolgozat azokon a megfigyeléseken alapul, amelyeket Sheffield és Warwick területén az ott tevékenkedő család orvosok tevékenységével kapcsolatban gyűjtöttek.

Ezen a területen a családorvosi praxisban 1995-től jelent meg a számítógép, mint az adminisztratív tevékenység eszköze. Bár a rendelőekben 50%-ban volt komputer, de a papír nélküli adatrögzítés alkalmazására még csak kevés példa akadt. Az orvosok többsége az írógépet használta és a papírra vetett adatokra, a kartotékrendszerre támaszkodott. Nagyobb számú esetre támaszkodó morbiditási statisztikákat még az egyetemi intézetekben is alig-alig végeztek. Az Amerikai Egyesült Államokban tapasztaltakkal ellentétben kevés angol orvos támaszkodott az Internetre és a bizonyítékokon alapuló orvostudomány még a kórházi gyakorlatban is a vitatott gondolatok körébe tartozott.

Ennek okai a következők voltak: az családorvos/nak

- csak korlátozottan tudott szakfolyóiratokhoz jutni,
- időhiány miatt szakkönyvtárakat képtelen volt felkeresni,
- kevés gyakorlata volt a releváns adatok megkeresésében,
- nem volt kitaposott út az információk elnyerésére,
- az orvosok egymás közötti gondolatok cseréjére ad hoc telefonon vagy továbbképző előadások alkalmával történt,
- az e-mail használata nem volt elterjedt.

Az elmúlt öt évben a családorvosok többségénél elengedhetetlenné vált a számítógép használata. Körzetük lakosságának az időnkénti felülvizsgálata, ellenőrzése rendszeressé vált, sőt a rendelések egy ötödében a betegek fontosabb adatait és betegségükkel kapcsolatos információkat a számítógépben tárolják. 2000-ben a praxisok közel kétharmadában létezett internet kapcsolat.

Az elmúlt 5 évben valószínű forradalom zajlott le az információk területén.

1995-ben, a feltételezések szerint, még csak 100 000 körüli volt a web-en (a világhálón) az egy vagy több kiszolgálóval kapcsolatban álló web-oldalak halmazának száma, ami 10 millió feletti oldalszámot jelent. 1997 végén ez utóbbi szám 320 millió felettivé nőtt és további egy éven belül 800 millió körüli oldalszámot regisztráltak. Ez 3 trillió byte-t vagyis betűt jelent. A cikk megírásakor, a 2000. év közepén a világhálón az információk tartalmazó oldalak száma több, mint 1,6 billióra nőtt, amely szám naponta 32 millió új oldallal növekszik. Ez a mennyiség áttekinthetetlen. Feltételezhető, hogy egy új foglalkozási ág, az „orvosi információkat rendszerező” lesz képes arra kiválogatni a felesleges és hasznosat az információk tömegéből és az utóbbiakat közvetíteni az orvostársadalomnak. Ezért érdemes volna az orvospérezésben és tovább képzésben az informatika alapjait oktatni.

A legújabb időkben egy új kezdeményezés indult a világhálón: megjelent az ún. kapu/portál. Ez egy olyan web-oldal halmaz, amelyet a szakemberek a könyvtárosok segítségével azért hoznak létre, hogy a kiválasztott tárgykörökben rendszeresen kapjanak információkat, forrásanyagokat – ilyen módon időt és energiát takarítva meg. Az új rendszer Angliában is terjed. A résztvevőknek lehetőségük van e-mailen keresztül is bizonyos orvosi kérdéseket egymással megvitatni, a bizonyítékokon alapuló orvostudomány (BAO) és az alapinformációk tekintetbevételével. A könyvtárosokra ezzel az az újabb feladat hárul, hogy ezeket a törekvéseket szakmai felkészültségük alapján segítsék.

O.Obst (Münster,D) The medical library as “postillon d’information”: an electronic newsletter for customers.

Health Libraries Review 2001, 17, 2, 110-114.

Az orvosi könyvtár, mint az információ hírvivője. Lakossági tájékoztatás célját is szolgáló elektronikus levél.

Németországban már több mint két évtizede a könyvtárközi kapcsolatokat elektronikus úton végzik. Tízennégy éve alkalmazzák az e-mailt információk fogadására és közlésére. Ezek a módszerek ma már általánosan elfogadottak.

A szerző által vezetett Westfalai Egyetem Központi Könyvtára (Münster) 1995 óta az interneten keresztül körülbelül 1400 kutatót és klinikust, valamint 3500 családorvost, orvostanhallgatót, beteget és más laikust lát el információkkal.

A berlini Benjamin Franklin Egyetem könyvtára által kiadott medibib-info e-mail alkalmazásának példáján felbuzdulva, a szolgáltatások további javítása érdekében, a münsteri könyvtár is létrehozott egy elektronikus újságot, a „ZB MED Newsletter-t”.

Ez az e-mailen továbbított „Newsletter (hírlevél)” tájékoztat

- az újonnan beszerzett könyvekről, folyóiratokról, CD lemezekről,
- a szolgáltatások és a nyitva tartási idő változásairól,
- bullelinek, információs brosrák, évi beszámolókról megjelenéséről,
- tanfolyamokról és más eseményekről,
- azokról a URL (egységes /forrás/ meghatározó) és az Internet web-lap halmazokról, amelyeknek helyi érdekessége vagy jelentősége van.

A könyvtár szolgáltatásai számos információs forráson alapulnak, többek között „a Medlib-I, Medilib-I, Lis-medical, Newscan, Scout-report, Science-Week, The Scientist, IDW-Digest stb.” tartozik ezek közé.

A hírlevél egyszer vagy kétszer jelenik meg hetenként és csak egyirányú. Válasz, eszmecsere nem lehetséges. Az előfizetés a könyvtár honlapján (<<http://megweb.uni-muenster.de/zbmed/>>) rendelhető meg, csak az e-mail címet kell megadni

Az elmúlt két év alatt összesen 173 hírlevelet küldtek ki az előfizetőknek, akiknek száma a kezdeti 30-ról 536-ra nőtt. Ezek 91%-a a münsteri egyetem oktatói és hallgatói közül került ki, 488 megrendelőből 205 az orvosi egyetem oktatói karából.

1998-ban a hírlevél akkori 158 előfizetője arról nyilatkozott, hogy mennyire van a levél alakjával, közléseivel megelégedve. A megkérdezettek 91%-a pozitívan értékelt, 9% nem fűzött megjegyzést a kérdőívhez, de elítélő nyilatkozat nem született.

Fikar,C.R., Corral,O.L. Non-librarian health professionals becoming librarians and information specialists: results of an Internet survey.

Bulletin of the Medical Library Association, 2001, 89 (1), 59-

Egészségügyi dolgozókból vált könyvtárosok egy internet felmérés eredménye.

Az egészségügyi dolgozók aránylag ritkán változtatnak szakmát, bár az orvostörténelem több ilyen esetet

feljegyezz. A legkorábbi talán az 1600-ban született párizsi dr. Gabriel Naude gyakorló orvos, aki a könyvek szeretetének köszönhetően a vatikáni könyvtár egyik vezetője lett. Ismeretes az 1722-ben született német dr. Georg Christian Fuchsel is, aki udvari orvosként és könyvtárosként tevékenykedett, sőt korának kiváló geológusa is volt.

A Londonban székelő Királyi Sebészeti Társaság 1827-ben dr. Robert Willis, orvostudort és orvostörténészt kérte fel az újonnan létesített könyvtár vezetésére.

Az Egyesült Államokban számos orvos volt, aki szakmája mellett könyvtárak alapításában, bővítésében oroszlanrészt vállaltak.

A New-York-i Egyetem egyik tanszékének könyvtárvezetője 1999 decembere és 2000 januárja között az interneten kérdőívet jelentetett meg abból a célból, hogy felmérje, hány egészségügyi dolgozó hagyta el a pályát a könyvtárosi hivatásért, illetve hányan szereztek közülük könyvtárszakra tudományos fokozatot.

A kérdőíveket azoknak küldték el, akik az egészségügyi információk szolgáltatások listáján szerepeltek és az előzetes felkérésre válaszoltak.

Összesen száztizennyolc kérdőív érkezett vissza, amelyekből száztizenkettő (94,9%) volt értékelhető. Szakonként elkülönítve negyvenhét válaszoló (94,9%) volt ápolónő, negyvenöt (40,2%) egyéb egészségügyi dolgozó, húsz (17,9%) orvos, fogorvos, állatorvos, ré-

sztint a nyugdíjhatáron túl. Bár ez a statisztika nem randomizált, a száztizenkét főt magába foglaló eset-szám miatt mégis reprezentatívnak tekinthető.

Előnye a könyvtárossá vált egészségügyi dolgozóknak, hogy nem kell a terminológiát elsajátítani, amely egyébként hosszú évek erőfeszítéseit igényli. Segítséget kérhetnek a korábbi szakmai munkatársaktól összetett kívánalmak teljesítéséhez.

Vigyázniuk kell azonban arra, hogy ne adjanak orvosi tanácsot, mert ez már túlnyúlik kompetenciájukon. Előfordulhat, hogy kellemetlen megjegyzéseket kell eltűrniük foglalkozásuk megváltozása miatt. A kérdezettek 20%-a átmenetileg sajnálta, hogy pályát változtatott. További 20 százalékuk úgy érzi, hogy elhagyta a betegeit, akik bizalommal voltak iránta. Környezetétől, családjától 36% észlelt negatív reakciókat. Ezek visszautasíthatók, hiszen a múltban és jelenben számos példa bizonyítja, hogy az információk megkeresése és átadása nélkülözhetetlen a tudományos eredmények eléréséhez.

Azok az egészségügyi dolgozók, akik könyvtárszakra bölcsészdoktorátust szereztek, az új hivatásukkal kivétel nélkül elégedettek. Ugyanez vonatkozik az új könyvtárosok 90%-ára is, akik pozitívan értékelik pályamódosításukat.

A cikkeket referálta: Dr.Pék László, Medinfo

Hírek az Egészségügyi Lakossági Közhasznú Adatbázisból

Az adatbázis a <http://vega.medinfo.hu/weblap/leika/leikaindex.html> címen érhető el. Érdeklődni a 266-0405, 338-4133-as telefonszámon a Tájékoztató Szolgálatnál lehet.

Asztma, allergia

Parlagfű az interneten

Az idei pollenszezonban az internetről is hozzájuthatnak a legfrissebb információkhoz a az allergiás náthában szenvedő betegek. A <http://www.parlagfu.hu> című honlap azon kívül, hogy ismerteti a parlagfű problémát és történetét, közöl aktuális híreket, így az adott héten érvényes pollenjelentést és a következő hetekre várható előrejelzést is ad. A honlapról bővebb felvilágosítással is szolgálnak a szerkesztői a 339-0252-es telefon és fax számon. *(Nők Lapja 2000. 51. évf. 29. sz.)*

11

